

^HAVUKATLIK TEKELİNE GENEL BİR BAKIŞ

Arş. Gör. Ali Çetin ASLAN*

I. KONUNUN ÖNEMİ

Avukatlık tekeli Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinde ve 63. maddesinde düzenlenmiştir. Kanun'da öngörülen sistemde, sadece baroya kayıtlı avukatların yapabilecekleri işler ayrılarak Kanun'un 35. maddesinde sayılmıştır. Kanun'un 63. maddesinde ise, bu işleri istisnaî durumların dışında baro levhasında kayıtlı olmayan avukatların ve avukat sıfatını taşımayanların yapması yasaklanmıştır.

Kanun'un 35. maddesinin 2. fıkrasına göre, kanun işlerinde ve hukukî meselelerde mütalâa vermek, mahkeme, hâkem veya yargı yetkisine sahip bulunan diğer organlar huzurunda gerçek ve tüzel kişilere ait hakları dava etmek ve savunmak, adlî işlemleri takip etmek, bu işlere ait bütün evrakı düzenlemek, yalnız baroda kayıtlı avukatlara aittir. Avukatlık Kanunu Yönetmeliği'nin 14. maddesinin 2. fıkrasında da aynı hüküm tekrarlanmıştır. Kanun'un 35. maddesinin 3. fıkrasına göre, baroda yazılı avukatlar bunların dışında kalan resmi dairelerdeki bütün işleri de takip edebilir.

Kanun'un 63. maddesinin ilk fıkrasına göre, baro levhasında kayıtlı bulunmayanlar ve işten yasaklanmış olan avukatlar, şahıslarına ait olmayan dava evrakını düzenleyemez, icra işlemlerini takip edemez ve avukatlara ait diğer yetkileri kullanamazlar. Avukatlık Kanunu Yönetmeliği'nin 14. maddesinin son fıkrası da Yönetmelik'in 14. maddesinin 2. fıkrasında belirtilen konularda avukatlar dışında hiç kimsenin evrak düzenleyemeyeceği ve ta-

^H Hakem incelemesinden geçmiştir.

* Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı

kipte bulunamayacağını, iş takibi yapamayacağını belirtmektedir. Avukatlık Kanunu'nun 63. maddesinin ilk fıkrasını ihlâl edenler, Kanun'un 63. maddesinin 2. fıkrasına göre, beş yüz Türk Lirasından iki bin Türk Lirasına kadar idarî para cezası ile cezalandırılacaktır.

Kanun'un 63. maddesine göre, baro levhasında yazılı bulunmayanlar avukatlık unvanını da taşıyamayacaktır. Bu hükmü ihlâl edenler de Kanun'un 63. maddesinin 2. fıkrasındaki yaptırıma tâbi tutulacaktır. Ancak baro levhasındaki kaydı yirmi yılı dolan ve bürosunu kapatarak vergi kaydını sildiren avukatlar durumları hakkında bilgi vermek ve baroya karşı görev ve yükümlülüklerini yerine getirmek şartıyla sadece avukat unvanını kullanabilirler.

Avukatlık tekeli günümüzde varlığı, amacı, kapsamı sorgulanan avukatlık hukuku kurumlarından biridir. Gün geçtikçe avukatlık tekelinin kapsamı daralmaktadır. Avukatlık tekeline kanunî dayanağı olan veya kanunî dayanağı olmayan birçok müdahalede bulunmaktadır. Bu nedenle avukatlık tekeli kurumunun neden oluşturulduğunun, avukatlık tekeliyle hangi hukukî değerlerin korunduğunun, avukatlık tekelinin neden eleştirildiğinin tespiti önemlidir.

Çalışmanın amacı, avukatlık tekelinin tarihçesinin ele alınması, diğer ülkelerde avukatlık tekelinin incelenmesi, avukatlık tekeline yapılan eleştirilerin ele alınması, avukatlık tekeli kurumunun oluşturulma nedeni ve avukatlık tekelinin geleceğinin değerlendirilmesidir.

II. ÇALIŞMANIN KAPSAMI VE SINIRLARI

Anayasa'nın 36. maddesine göre, herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir. Görüldüğü üzere herkesin dava açma veya açılmış davada kendini savunma hakkı bulunmaktadır. Anayasa'nın bu hükmüne paralel olarak Avukatlık Kanunu'nda ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda düzenleme yapılmıştır. Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinin 3. fıkrasının ilk cümlesinde de paralel düzenleme yapılarak dava açmaya yeteneği olan herkesin kendi davasına ait evrakı düzenleyebileceği, davasını bizzat açabileceği ve işini takip edebileceği düzenlenmiştir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 71. maddesine göre, dava ehliyeti bulunan herkes,

davasını kendisi veya tayin ettiği vekil aracılığıyla açabilir ve takip edebilir. Bu hükümler Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinin ilk fıkrasının lafzına bakıldığında, avukatlık tekelinin bir istisnası olarak kabul edilebilir. Ancak biz herkesin dava açma veya açılmış davada kendini savunma hakkını kullanmasından ziyade Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinin ilk fıkrasında sayılan işlerin baroda kayıtlı olan avukatlar dışındaki kişiler tarafından yapılmasını avukatlık tekelinin gerçek anlamda bir istisnası olarak görmekteyiz. Bu nedenle hak arama özgürlüğünü düzenleyen Anayasa'nın 36. maddesi, bu hükümle paralel hükümler olan Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinin 3. fıkrasının ilk cümlesi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 71. maddesi ve bu hükümlerle bağlantılı bir konu olan dava ehliyeti çalışmamızın kapsamı dışında kalmaktadır.

Avukatlık hukukuyla ilgili yapılan çalışmaların bazılarında avukatlık tekeli bağlamında Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenen sözleşmeli avukat bulundurma zorunluluğu değerlendirilmektedir¹. Halbuki bu hükmün getiriliş amacı ve kapsamı açısından avukatlık tekeli ile bir bağlantısı yoktur. Bu eserlerde Avukatlık Kanunu'nun 35/A maddesinde düzenlenen avukatların dava açılmasından veya dava açılmış olup da henüz duruşma başlamadan önce kendilerine intikal eden iş ve davalarda, tarafların kendi iradeleriyle istem sonucu elde edebilecekleri konulara özgü olmak kaydıyla müvekkilleriyle birlikte karşı tarafı uzlaşmaya davet edebilme yetkileri de avukatlık tekeli bağlamında değerlendirilmektedir². Her ne kadar bu alternatif uyuşmazlık çözümü yöntemi sadece avukatlar aracılığıyla gerçekleştirilse de avukatlık tekeli ile doğrudan bir bağlantısı yoktur. Bu nedenle sözleşmeli avukat bulundurma zorunluluğu ve avukatın uzlaşma yetkisi de çalışmamızın kapsamı dışında kalmaktadır.

¹ **Güner**, Avukatlık Hukuku, s. 146-147, 282; **Erdoğan**, s. 148; **İyimaya**, s. 160-161. *İyimaya*, zorunlu avukatlık kavramıyla avukatlık tekelinin birbirinden farklı kavramlar olduğunu kabul etmesine rağmen avukatlık tekeli çatısı altında sözleşmeli avukat bulundurma zorunluluğuna da yer vermektedir. Buna gerekçe olarak her iki kavram arasında güçlü bir bağ olduğunu, her zorunlu avukatlık kategorisinin bir tekel oluşturduğunu ancak her tekelin genel olarak zorunlu avukatlığa işaret etmediğini belirtmektedir. **İyimaya**, s. 162.

² **Güner**, Avukatlık Hukuku, s. 147-152, 282; **Erdoğan**, s. 148-149; **İyimaya**, s. 160-161.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinde yer alan "uzlaşma" kurumu da avukatlık tekeli bağlamında değerlendirilmektedir³. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinin 9. fıkrasına göre şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaşma teklifini kabul etmesi halinde, cumhuriyet savcısı uzlaştırmayı kendisi gerçekleştirebileceği gibi, uzlaştırmacı olarak avukat görevlendirilmesini barodan isteyebilir veya hukuk öğrenimi görmüş olan kişiler arasından uzlaştırmacı görevlendirebilir. Hükümde görüldüğü üzere, "uzlaşma" adı verilen alternatif uyuşmazlık çözümü yöntemini, şartları gerçekleşmesi halinde sadece avukat yürütmemekte, cumhuriyet savcısı gerçekleştirebileceği gibi hukuk öğrenimi görmüş olan kişiler de yürütebilmektedir. Bu nedenle "uzlaşma" kurumu kanımızca avukatlık tekelinin kapsamında değildir.

Avukatlık tekeli ile bağlantılı olan ve onu pekiştiren kavramlardan biri de avukatla temsil zorunluluğudur. Avukatla temsil zorunluluğunun hukuk yargılamasında ve ceza yargılamasında yansımaları bulunmaktadır. Çalışmamızda avukatlık tekeline yoğunlaşmak istediğimiz için başlı başına bir çalışma konusu olan avukatla temsil zorunluluğu kavramını çalışmamızın kapsamı dışında bırakmak zorundayız.

Avukatlık tekelinin kapsamı Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinde yer almıştır. Avukatlık tekelinin istisnaları ise çeşitli kanunlarda dağınık bir şekilde yer almıştır. Başlı başına bir çalışma konusu olan avukatlık tekelinin kapsamı ve istisnalarını da çalışmamızın kapsamı dışında bırakmak zorundayız.

III. AVUKATLIK TEKELİ KAVRAMI

A. Terminoloji ve Niteliğinin Değerlendirilmesi

Avukatlık tekeli kavramı kanunlarımızda yer almamaktadır. Bu kavramı ifade etmek üzere Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinde "yalnız avukatların yapabileceği işler" ibaresi kullanılmaktadır. Kanun'un 35. maddesinde sayılan bu hakları dava tekeli olarak değil de "avukat tekeli" veya "avukatlık tekeli" olarak adlandırmanın daha da uygun olacağı savunul-

³ Güner, Avukatlık Hukuku, s. 282-283.

muştur. Zira Avukatlık Kanunu uyarınca söz konusu tekele dâhil olan işler sadece davalardan ibaret değildir⁴. Kanımızca doktrin ve uygulamada da yerleşmiş olan “avukatlık tekeli” kavramı kullanılmalıdır.

Avukatlık hukukuna ilişkin eserlerde avukatlık tekeli farklı nitelendirilmiştir. Bazı yazarlara göre, avukatlık tekeli avukatlık mesleğinin temel niteliklerinden biridir⁵. Bazı yazarlara göre, avukatlık tekeli bir haktır⁶. Bazı yazarlara göre, avukatlık tekeli bir hak değil statüdür. Zira avukatın verdiği hizmetler aynı zamanda bir görevdir⁷. Danışmanlık yapma ve başkasını savunma hakkının sadece avukatlara bırakılması, avukatların kazançlarını sağlaması için oluşturulmuş bir tekel olarak görülebilir. Ancak kanun koyucu, savunma mesleğini ahlâklı, bilgili ve kendisi tarafından denetlenen meslek adamlarının haktan ziyade görev olan bu hukukî yardımı en iyi şekilde yapabileceklerine inandığı için kurmuştur. Bu görevin kullanılması şeklini de birçok kayıt ve şartlara bağlanmıştır. Kanun koyucunun avukatlara tanıdığı bu imtiyazların hepsi de avukatların hukukî yardımını adalet amacına tahsis için düşünülmüş birtakım kanunî vecibelerdir. İş sahiplerini güvene layık olmayanların elinden, gereksiz ücret ve masraftan, mahkemeleri boşu boşuna uğraşmaktan kurtarmak için uzun süreden beri bu imtiyazlar tecrübe edilmiş ve uygulanmasında zorunluluk görülmüştür⁸. Düzenleme avukatı korumamakta ve ona bir hak vermemektedir⁹. Normun koruma

⁴ **Aday**, s. 36; **Erdoğan**, s. 144; **Güner**, Avukatlık Hukuku, s. 138-139; **İyimaya**, s. 161; **Güner**, Hukuk Yargılaması, s. 54; **Börü**, s. 165; **Korkusuz/Korkusuz**, s. 19.

⁵ **Sungurtekin Özkan**, Hak ve Yükümlülükler, s. 54; **Güner**, Avukatlık Hukuku, s. 138; **Korkusuz/Korkusuz**, s. 18.

⁶ **Müderrişoğlu**, s. 27; **Kuru**, s. 831; **Güner**, Avukatlık Hukuku, s. 145, 281; **Korkusuz/Korkusuz**, s. 18. *Kuru*'ya göre, Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinde yazılı olan hususlar avukatlar için bir hak teşkil etmektedir. Bunlar bir yükümlülük değildir. Zira avukat kendisine teklif olunan işi sebep göstermeden reddedebilir (AvK m. 37). Takdirine esas olan sebepleri açıklamak zorunda değildir (TBB Avukatlık Meslek Kuralları m. 38).

⁷ **İyimaya**, s. 156, 161. *Özkent*'e göre, avukatın hakları özel haklardan ziyade kamu hukukuna ilişkin faaliyetler ve imtiyazlardır. **Özkent**, Avukatın Kitabı, s. 425, 700.

⁸ **Özkent**, Avukatın Kitabı, s. 425.

⁹ **İyimaya**, s. 161. Avukatların gelirini koruma, ikna edici bir gerekçe değildir. Zira bu amaç günümüz anlayışına göre rekabet ve tüketicinin sözü geçen menfaatinden daha üstün derecede sınıflandırılmış değildir. **Stephkohn**, s. 2.

amacı avukatlık mesleğinden ziyade hukukun kendisini ve hukukî yardım göreni kapsamaktadır. Bu nedenle “hak” kelimesi eklenmeksizin “avukatlık tekeli” terimi kullanılmalıdır¹⁰.

Kanımızca avukatlık tekelinin niteliğini belirlemek büyük önem taşımaktadır. Avukatlık tekeli değerlendirilirken yapılan nitelendirme tekelin kapsamının belirlenmesinde, tekelin varlığının tartışılmasında bir nirengi noktası olacaktır. Avukatlık tekeli bir hak olarak görmek avukatlık tekeli ile ilgili yapılan değerlendirmelerde avukatların menfaatine odaklanılmasına neden olacaktır. Bu nedenle avukatlık tekeli bir haktan ziyade bir statü olarak görülmelidir. Meslekî temel nitelik olarak avukatlık tekeli düzenleyen normla korunan hukukî değer avukatlık mesleği değil hukukî yardıma ihtiyaç duyan veya duyabilecek olan toplum olmalıdır. Avukatlık tekeli aynı zamanda hukukî barışın korunmasına da hizmet etmektedir.

B. Ülkemizde Avukatlık Tekelinin Tarihçesi

1. Muhamat Kanunu’na Kadar Olan Dönemde Avukatlık Tekeli

İslam hukukunda ve Tanzimat dönemine kadar Osmanlı İmparatorluğu’nda, baro örgütüne ve bu meslekî örgüte bağlı olarak görev yapan avukatlara rastlanmamıştır. Ancak bugünkü avukatların görevlerini icra eden ve kendilerine “vekil” denilen kimseler bulunmaktaydı. İslam hukuku, kendi davalarını bizzat takip etme olanağı olmayan veya davalarını bir vekille takip etmeyi uygun gören taraflara vekil atama imkanı tanımıştır¹¹. Vekiller batıdaki anlamıyla avukatların sahip olduğu niteliklerin hepsine sahip olmasa da tarafların çıkarlarını savunan, avukatların yaptığı görevleri yapan, genelde hukuk eğitimi görmüş kişilerdi¹². Görüldüğü üzere bu dönemde avukatlık mesleğine rastlanılmadığı için avukatlık tekeline de rastlamak mümkün değildir.

Osmanlı Devleti’nde Batıdaki anlamıyla avukatlık kurumu, Tanzimat dönemindeki gelişmelerle 1875 yılında hukuk sistemi içerisine girmiştir. Avukatlık, 1876 yılında “Dava Vekilleri Hakkında Nizamname” ile belirli

¹⁰ İyimaya, s. 161.

¹¹ Başar Centel, s. 30; Durhan, s. 25-26; Çelik, s. 78.

¹² Başar Centel, s. 30; Durhan, s. 25-26; Çelik, s. 78.

bir disipline sokulmuştur. Nizamname uyarınca sadece Hukuk Mektebi mezunları vekillik yapabilecekti. Vekillik mesleğini icra etmek için belirli bir öğrenim görülmesi ve staj yapılması gerekiyordu. Bu Nizamname uyarınca İstanbul Barosu kurulmuştur¹³. 1875 yılında kurulup 1880 yılında kapatılan Galatasaray Sultanisi'nin bir şubesi olan Mekteb-i Hukuk-i Sultani'den sonra 1880 yılında Mekteb-i Hukuk adıyla bir okul açılmıştır. Okulun Nizamnamesi'nin 33. maddesinde vekâlet ruhsatnamesine hak kazanma şartları yer almıştır. Nizamname'nin 35. maddesinde hukuk mektebi mezunu olmayanların dava vekâleti için ruhsatname alamayacakları düzenlenmiştir. Bu düzenleme mesleğin kurumsallaşması için çok önemliydi¹⁴. Düzenleme aynı zamanda hukuk mektebi mezunu olup staj yapanlara tekel tanınması nedeniyle avukatlık tekelini açısından da önemlidir.

17 Kasım 1875 tarihli Dava Vekilleri Nizamnamesi¹⁵'nin 1. maddesine göre, bizzat dava açmak istemeyenlerin yakınlarının, akrabasının ve kendileriyle hukuk düzeninde ortak sıfatına sahip olanların tayin edebilecekleri vekiller dışında bu Nizamname gereğince Adalet Bakanlığı'ndan resmi ruhsat elde etmeyenlerin Nizamiye Mahkemeleri'nde vekillik yapması yasaklanmıştır.

Vekillik mesleğinden rahat para kazanan, mesleği çıkarları doğrultusunda kullanan kişiler bu Nizamname'den rahatsız olmuşlardır. Bu kişiler dava vekilliğinin bir tekel haline getirildiği, çalışma özgürlüğünü kısıtladığı gerekçesiyle Sultan İkinci Abdülhamit'e şikâyetle bulunmuşlardır. Sultan İkinci Abdülhamit, bunun üzerine 16 Eylül 1886 yılında yayınladığı İrade-i Seniyye ile ceza davaları haricinde herkesin dava vekilliği yapabileceğini ilân etmiştir. Bu olay, savunma mesleğinin yozlaşmasına neden olmuştur¹⁶.

¹³ **Özkent**, Türkiye'de Avukatlık, s. 8; **Dereli**, s. 8; **Başar Centel**, s. 35; **Yılmaz**, Avukatlık, s. 197; **Çelik**, s. 82; **Durhan**, s. 34; **Özkorkut**, s. 152; **İyimaya**, s. 159; **Ercan**, s. 1278; **Özkaya-Ferendeci**, s. 290-291.

¹⁴ **Özkent**, Türkiye'de Avukatlık, s. 9; **Başar Centel**, s. 35-36; **Durhan**, s. 35; **Özkorkut**, s. 152.

¹⁵ Dava Vekilleri Hakkında Nizamname'nin metni için bkz. "Dava Vekilleri Hakkında Nizamname", <http://www.barobirlik.org.tr/dosyalar/belgeler/AvUcretTarifesi/tbb1875.pdf>, (16.9.2014).

¹⁶ **Özkent**, Türkiye'de Avukatlık, s. 9; **Başar Centel**, s. 36; **Çelik**, s. 82; **Özkaya-Ferendeci**, s. 291.

Öte yandan Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye'nin 1516. maddesindeki davacı ve davalının her birinin dilediği kişiyi tevkil edebileceğine dair hüküm de savunma mesleğinin kurumsallaşmasını önlemiştir¹⁷. Gerek Sultan İkinci Abdülhamit'in İrade-i Seniyye'si gerekse Mecelle'nin 1516. maddesi avukatlık tekeline darbe vurmuştur.

3 Eylül 1909 tarihli bir Kanun-u Muvakkat ile yabancı hukuk fakültesi mezunu olanların veya hukuk fakültesi mezunu olmayıp en az üç yıldan beri Osmanlı Devleti'nde devamlı olarak görev yapanların sınav vermek şartıyla dava vekili olabilecekleri düzenlenmiştir¹⁸.

Dava Vekilleri Nizamnamesi'nde yer alan kurala benzer bir kural MehakimiŞer'iyе'de İcra'yı Vekâlet Edebilecekler Hakkında Kanun¹⁹'da yer almıştır. Kanun'un 1. maddesinde Şer'iyе Mahkemeleri'nde vekillik icrasının hâkimler medresesi (Medresetülkuzat)veya Osmanlı Darülfunun'u hukuk şubesi mezunlarıyla en az beş sene bilfiil kadılıkta veya müftülükte bulunup yeterli, ferasetleri ve iyi hizmetleri üzerine Osmanlı Devleti'nin Diyanet İşleri Dairesi'nden kendilerine mezuniyet belgesi verilmesi uygun görülen kişilere özgü kılındığı belirtilmiştir. Ancak Darülfunun'un hukuk şubesince kurallara uygun biçimde yapılan sınavla dava vekâleti ruhsatına sahip olan ve vekilliği bilfiil icra edenler Hakimler Medresesi ders programından şer'iatın her bir meselesine ait duruş saklı kalmak kaydıyla diğer derslerden, zikredilen medrese hocaları arasından Osmanlı Devleti Diyanet İşleri Dairesi tarafından seçilecek kişilerden oluşan heyet huzurunda yapılan sınavla yeterli olduklarını ispat ettikleri takdirde vekillik icra edebilirlerdi.

Kanun'un 1. maddesinin 2. fıkrasında bu yeterliği haiz olmayanların şer'iyе mahkemelerinde vekillik yapmalarının yasak olduğu belirtilmiştir.

Kanun'un 1. maddesinin 3. fıkrasına göre yukarıdaki yeterliği haiz olanlardan il merkezlerinde 7, sancak merkezlerinde 5, ilçe merkezlerinde 3 kişi bulunmadığı hallerde veya davanın, vekâlet edecek kimselerin eşleri ile evlatlarına, aslen ve sıhren baba ve büyükbabalar, amcalar, büyükanneler ve

¹⁷ Özkorkut, s. 151; Durhan, s. 36.

¹⁸ Başar Centel, s. 36; Yılmaz, Avukatlık, s. 197.

¹⁹ Mehakimi Şer'iyе'de İcra'yı Vekâlet Edebilecekler Hakkında Kanun'un metni için bkz. "Mehakimi Şer'iyе'de İcra'yı Vekâlet Edebilecekler Hakkında Kanun", http://www.inisiyatif.net/avtarih/tarihte_mevzuat/ok1914.htm, (16.9.2014).

bunun evlatlarına ilişkin olması halinde mevcut olan yasaklılığın derecesi artmaktaydı.

Birinci Dünya Savaşı sonunda mütareke ilanından sonra avukatlık mevzuatı üzerinde yeniden çalışmaya başlanılmış, İstanbul İstinaf Mahkemesi, bütün teşkilatlara levhada kayıtlı olmayan avukatların yargılamalara kabul edilmemeleri yönünde bir tebliğde bulunmuştur. Tebliğden ötürü menfaatleri zedelenenlerin faaliyetleri sonucu bir tamim düzenlenip bu tamim ile dava vekâletinin serbest olduğu belirtilerek mesleğe yeniden darbe indirilmiştir²⁰. Bu tamim aynı zamanda avukatlık tekeli de ortadan kaldırmıştır.

2. Muhamat Kanunu Döneminde Avukatlık Tekeli

460 sayılı Muhamat Kanunu²¹ avukatlık mesleğinde gelişim açısından önemli bir dönüm noktasıdır. Bu Kanun ile dava tekeline avukatlık tekeline geçilmiştir. Bu Kanun'un ilk maddesinde avukatlık tarif edilirken avukatlık tekeline dâhil olan alanlar da sayılmıştır. Kanun'un 1. maddesine göre, bütün hukukî işlerde başvuru sahiplerine sözlü veya yazılı görüş verme, dilekçe ile talep edilen şeyler, layihalar ve her nevi evrakı düzenleme ve mahkemeler, hakemler ve bütün daire ve meclisler huzurunda gerçek kişilere ve tüzel kişilere ait hakları vekil olarak takip etmeyi, dava etmeyi ve savunmayı meslek edinenlere muhami denilir²². Görüldüğü üzere muhaminin

²⁰ Dereli, s. 8-9.

²¹ Muhamat Kanunu'nun metni için bkz. "Muhamat Kanunu", http://www.inisiyatif.net/avtarih/tarihte_mevzuat/k460.htm, (16.9.2014).

²² "Halkın müzahiri olması lazım gelen muhamilerin bu vazifeyi ifaya kâfil, ilim ve faziletle mücehhez ve bu mesleğe müntesip olanların haysiyetlerini müdrük olmaları iktiza edeceği müstağniî izah bir keyfiyettir. Kemali teessüfle görülüyor ki bazı defa davavekil namı tahtında evsafî lâzimeyi gayrı haiz bir takım kimselerin tezvîr ve tasni eyledikleri daavinin rüyeti veya erbabı hakkın bu kabil vekillere tevdi eyledikleri masalihte ihdas ettikleri müşkülâtın halli mecburiyetiyle mahkemeler bilâ lüzum işgal olunmakta ve bu yüzden birçok hukuk duçarî ziya ve tavik olmakta ve binnetice mesleğin şeref ve haysiyeti ihlâl edilmektedir. Gerçi Davavekilleri hakkında 1292 senesinde neşredilen bir nizamname ile son senelerde bazı kavanin ve müteferrik ahkâm vaz edilmiş ise de bunların ihtiyaca gayrikâfi olduğu meydandadır. Kaldı ki, Davavekilleri Nizamnamesi mevcut olmasına rağmen mektep şahadetnamesi değil, usulüne tevfiikan

(avukat) tekel alanında bütün hukukî işlerde başvuru sahiplerine sözlü veya yazılı görüş verme, dilekçe ile talep edilen şeyler, layihalar ve her nev'i evrakı düzenleme; mahkemeler, hakemler, bütün daire ve meclisler huzurunda gerçek kişilere ve tüzel kişilere ait hakları vekil olarak takip etme, dava etme ve savunma sayılmıştır.

Mahamat Kanunu'nun 3. maddesinde, baro oluşturulan yerlerde herhangi bir baroya dahil olmayanlar avukatlık yapmaktan ve mahkemelerde onları kabulden yasaklanmıştır²³.

3. 3499 Sayılı Avukatlık Kanunu Döneminde Avukatlık Tekeli

3499 sayılı mülga Avukatlık Kanunu, avukatlık hukukunda en kapsamlı reformu yapmıştır. Bu kanunla avukatlık tekeli bütün unsurları ile kurum-sallaşmıştır²⁴.

3499 sayılı Kanun'un 23. maddesinin ilk fıkrasında, kanun işlerinde ve hukukî meselelerde görüş bildirmenin, mahkeme, hakem veya yargı yetkisini haiz bütün merciler huzurunda gerçek veya tüzel kişilere ait hakları dava

imtihan vererek bir ruhsatname bile istihlal etmemiş olan kimselerin mühim mesailde vekâlet deruhde etmekte serbest bulduklarından hukuku efrat bu sebepten ziyaa uğramaktadır. Binaenaleyh islahatı adliye sırasında meslekî muhamatın dahi lâyük olduğu mevkie ilâ ve ammenin hukukuyla beraber salıklarının haysiyetini temin edecek ahkâmın acilen vaz'ı elzem görülmüş ve bu maksatla işbu kanun layihası tanzim olunmuştur. Layihanın birinci maddesi muhaminin tarifine mütedairdir. Metni maddeden anlaşılacağı üzere muhamilik ancak vekâleten müdafai hukuku haiz olan hususati gerek muhakim ve gerekse mecalis ve devair huzurunda takibi dava ve müdafaayı mesaili hukukiyede itayı rey etmekten ibaret olup bunun haricinde bir menfaat mukabilinde şunun bunun işini görmek ve devairi hükümette takibi masalih etmek gibi hidemat; mesleki muhamat ile kabili telif görülemediğinden madde ol- veçihle tertip edilmiştir." 460 Sayılı Muhamat Kanunu Hükümetin Esbabı Mucibe Lâyihası, (**Toprak**, 460 Sayılı, s. 25-26).

²³ "Üçüncü madde ile meslekî muhamatta inzibatın temini maksadiyle bir mahalde şeraiti lâzimeyi haiz olan muhami olduğu takdirde baro teşkili mecburiyeti esası kabul edilmiş ve yalnız şeraiti kanuniyeyi haiz olmak ifayı muhamat için kâfi addedilmeyerek salifüzzikir barolarda muhami mukayyet olmadıkça icrayimuhamat edememeleri ve mahkemelerin de onları kabulden memnu olduğu tespit edilmiştir." 460 Sayılı Muhamat Kanunu Hükümetin Esbabı Mucibe Lâyihası, (**Toprak**, 460 Sayılı, s. 26).

²⁴ **İyimaya**, s. 159.

etmenin ve savunmanın, bu hususlara ait bütün evrakı düzenlemenin ve resmî dairelerdeki çekişmeli işleri takip etmenin, sadece bu Kanun hükümleri çerçevesinde Baro'ya kayıtlı bulunan avukatlara ait olduğu belirtilmiştir²⁵. Kanun'un 23. maddesinin 2. fıkrasında, dava açılması konusunda ehliyeti olan kişinin kendi dava veya işini bizzat ikame ve talep edebileceği belirtilmiştir. Kanun'un 23. maddesinin 3. fıkrasında altsoy ve üstsoy ile ikinci dereceye kadar olan yan hısımlarla karı ve kocanın, resmi dairelerdeki çekişmeli işleri vekâletle takip edebilmeleri mümkün kılınmıştır. Kanun'un 23. maddesinin 4. fıkrasında, Hukuk Muhakemeleri Usûlü Kanunu'nun ve Ceza Muhakemeleri Usûlü Kanunu'nun avukatlarla müdafilere ilişkin hükümleri saklı tutulmuştur.

4. 1136 Sayılı Avukatlık Kanunu Döneminde Avukatlık Tekeli

Yürürlükte olan 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinin ilk hali 3499 sayılı Avukatlık Kanunu'nda öngörülen modeli korumuştur²⁶. Kanun'un 35. maddesinin ilk hali şöyle düzenlenmişti:

“Kanun işlerinde ve hukukî meselelerde mütalaa vermek, mahkeme, hakem veya yargı yetkisini haiz bulunan diğer organlar huzurunda özel veya tüzel kişilere ait hakları dava etmek ve savunmak, bu işlere ait

²⁵ “Layihanın 23 ncü maddesi münhasıran avukatların yapabilecekleri işleri tayin ve tesbit etmektedir. Bu madde, bir taraftan avukatların yapmaya kanunun salahiyet verdiği işleri yalnız bu meslek erbabına hasretmek suretile göstermekte ve hem de bu işleri avukat olmayanlar tarafından görülmesi ve takibinin halka, maslahata ve resmi mercilere zarar vermek ve müşküller doğurarak işleri geciktirmek ve hatta haksız bir neticeye sevkedebilmek ihtimalleri derpiş edilerek bunları önlemekte olduğundan bu kanunun en esaslı ve ana hükümlerinden biridir.

Avukatlar, kanun işlerinde ve hukukî meselelerde rey vermeleri yapacakları işlerin başında gösterilmiştir. Bu hal, kendisine vaki olacak müracaat üzerine şifâhî olabileceği gibi yazılı olarak reyini bildirebilir. Konsültasyon suretile de rey verilebilir. Malî ve iktisadî yahud teknik bir işin halli görüşülmek üzere bu işlere vukufu olanlar arasında hukukî ve kanunî bakımdan o meselenin alâkalı olması sebebiyle avukatın da bulunarak diğer mütehasıslarla mesleki ilgilendiren hususlar hakkında mütalea beyanı da yine bu maddedeki rey vermek vazifesine dahildir...” 3499 sayılı Avukatlık Kanunu Layihası ve Adliye Encümeni Mazbatası, (**Toprak**, 460 Sayılı, s. 227-228).

²⁶ “35-42. maddeler mer’i kanundakilerin tekrarından ibaret olup, yeni hüküm getirmektedir.” Avukatlık Kanunu Tasarısı Gerekçesi, s. 6. (**Toprak**, 1136 Sayılı, s. 82).

bütün evrakı düzenlemek, adli işlemleri ve resmi dairelerde çekişmeli ve çekişmesiz işleri takip etmek, yalnız baroda yazılı avukatlara aittir. Dava açmaya yeteneği olan herkes davasını bizzat açabilir ve işini takip edebilir.

Usul ve fîru ile nesep ve sebepten ikinci dereceye kadar (bu derece dahil) civar hısımları ve eşler birbirlerinin yargı mercileri ve adalet daireleri dışında kalan resmi dairelerdeki işlerini vekaleten takip edebilirler.

Hukuk ve Ceza Muhakemeleri Usulleri kanunları ile diğer kanun hükümleri saklıdır.”

Uygar dünyada avukatın sosyal ve ekonomik alanda daha geniş bir ihtiyaca cevap vermesi öngörülmektedir. 1136 sayılı Avukatlık Kanunu ile avukatların sadece uyuşmazlık konusuyla ilgilenebileceğini kabul eden klasik Fransız sistemi terk edilmiştir. Avukatın anlaşmazlıkların oluşmasını engelleme ve sosyal ve ekonomik alandaki hizmetlerinde daha etkili çalışmaları sağlanmıştır. Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesi ile aynı zamanda devlete vergi ödemeyen, hiçbir mesleki organizasyonun denetimine bağlı olmayan, yetkisi, sıfatı, sorumluluğu olmayan kişilerin aracılık yaparak menfaat sağlamaları önlenmek istenmiştir. Bunun yanında bu kişilerin işleri karıştırmaları, uyuşmazlık çıkarmaları, iş sahiplerine zarar vermeleri önlenmeye çalışılmıştır²⁷.

Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesi 26 Şubat 1970 tarihli 1238 sayılı Kanun ile değiştirilmiştir. 1238 sayılı Kanun ile değişik Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinin avukatlık tekeli ile ilgili hükmü ise şöyle düzenlenmiştir:

“Kanun işlerinde ve hukukî meselelerde mütalaa vermek, mahkeme, hakem veya yargı yetkisini haiz bulunan diğer organlar huzurunda gerçek ve tüzel kişilere ait hakları dava etmek ve savunmak, adli işlemleri takip etmek, bu işlere ait bütün evrakı düzenlemek, yalnız baroda yazılı avukatlara aittir.

Baroda yazılı avukatlar birinci fıkradakiler dışında kalan resmi dairelerdeki bütün işleri de takip edebilirler. Dava açmaya yeteneği olan

²⁷ Berkin, s. 359; Dereli, s. 15.

herkes kendi davasına ait evrakı düzenleyebilir, davasını bizzat açabilir ve işini takip edebilir.”

Görüldüğü üzere, 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun ilk halinde avukatlık tekelinin kapsamında olan resmi dairelerdeki çekişmeli ve çekişmesiz işleri takip etmek yetkisi avukatlık tekeline çıkarılmıştır²⁸. Avukatlık tekeline bu değişim günümüze kadar devam etmiştir.

5. Avukatlık Kanunu Tasarısının Öngördüğü Avukatlık Tekeli

Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürlüğü tarafından dünyada ve Türkiye'de toplumsal, ekonomik ve kültürel hayatta meydana gelen gelişim ve değişimlerin hukuk hayatına ve avukatlık mesleğine yansıtılması çerçevesinde 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun yeniden yazılması amacıyla 24 Eylül 2013 tarihli Bakan “Olur”uyla oluşturulan Bilim Komisyonu çalışmalarını tamamlayarak bir Avukatlık Kanunu Tasarısı hazırlamıştır²⁹. Bu taslak yayınlanmış³⁰ ve görüşe sunulmuştur.

²⁸ “... Maddenin bu şekliyle kabulü sonucunda uygulamada sızlanma ve şikayetlere yol açan (resmî dairelerdeki çekişmeli ve çekişmesiz işlerin) de yalnız baroda yazılı avukatlar eliyle takip edilmesi durumu ortadan kaldırılmıştır. Yeni metin muvacehesinde, belli derecede hıssım yahut iş sahibinin eşi olmaya da lüzum kalmadan birinci fıkra dışında kalan resmî dairelerdeki çekişmeli ve çekişmesiz bütün işleri, iş sahibinin vekâletini haiz herkes takibedebilecektir. Yargı yetkisini haiz organlar dışında kalan adalet dairelerindeki adli nitelikte olmıyan (meselâ icra dairesince tahsil edilen paranın tahsili gibi) işlerin de iş sahibinin vekâletini haiz bulunan fakat avukat olmayan herkes tarafından takibi bu suretle imkân dahiline girmiş olacaktır. Bu sonucun da uygulamada yaratacağı ferahlık izahtan vârestedir.

Maddenin ikinci fıkrası hükmüyle de, mülga 3499 sayılı Avukatlık Kanununun 23üncü maddesinin uygulanmasında bazı resmî dairelerin (çekişmesiz işleri avukatın vekâleten takibedemeyeceği) şeklindeki yanlış tutum ve anlayışlarının, bu maddenin birinci fıkrasının uygulanmasında da tekrar edilmesi önlenmiş olacaktır. Yani birinci fıkra dışında kalan resmî dairelerdeki ister çekişmeli, ister çekişmesiz olsun bütün işleri avukatlar da takibedebilecektir...” 19 Mart 1969 Gün ve 1136 Sayılı Avukatlık Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Bazı Maddelerine Fıkralar ve Kanuna Geçici Bir Madde Eklenmesi Hakkında Kanun Adalet Komisyonu Raporu, (**Toprak**, Avukatlık Kanunu, s. 177).

²⁹ <http://www.kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamaları/Uzerindecal/uzrenca1.htm>, (10.9.2014).

³⁰ Metin için bkz. “Avukatlık Kanunu Taslağı”, <http://www.kgm.adalet.gov.tr/UYURULAR/AVUKATLIK%20KANUNU%20TASLA%C4%9EI.pdf>, (10.9.2014).

Avukatlık tekeli, Avukatlık Kanunu Tasarısı'nın 27. maddesinde "Sadece avukatın yapabileceği işler ve sınırları" başlığıyla düzenlenmiştir. Avukatlık Kanunu Tasarısı'nın 27. maddesinde, dava açmaya yeteneği olan herkesin kendi davasına ait evrakı düzenleyebileceği, davasını bizzat açabilip, işlerini takip edebileceği düzenlenmiştir.

Avukatlık Kanunu Tasarısı'nın 27. maddesinin 2. fıkrasında sadece baroya kayıtlı avukatlar tarafından yapılabilecek iş ve işlemler sayılmıştır. Bunlar;

a) Mahkeme, savcılık, icra dairesi, hâkem veya yargı yetkisini haiz bulunan diğer organlar huzurunda, gerçek veya tüzel kişilere ait hakları dava etmek ve savunmak, adli işlemleri takip etmek, bu işlere ait bütün evrakı düzenlemek.

Tasarı'da, Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinde belirtilen mahkeme, hâkem veya yargı yetkisini haiz bulunan diğer organların yanında savcılık ve icra dairesinde de sayılan iş ve işlemlerin yalnızca baroya kayıtlı avukatlar tarafından yapılabileceği belirtilmiştir.

b) Arabuluculuk veya uzlaştırma faaliyetinde tarafları temsil etmek

Bu hüküm, Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinde yer almamaktadır. Klasik uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin yanında alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinde de taraf temsilinde avukatlara tekel hakkı tanınarak avukatlık tekeli genişletilmiştir.

c) Hukukî konularda danışmanlık hizmeti vermek ve görüş bildirmek

Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinde yer alan "kanun işlerinde" ibaresi hükme alınmamıştır. Kanun'un 35. maddesinde yer alan mütalâa vermenin yanında danışmanlık hizmeti verme tekeli de avukatlara tanınarak avukatlık tekeli genişletilmiştir.

ç) Kolluk kuvvetleri nezdinde, soruşturma ve diğer adli işlemlerde tarafları temsil etmek ve işlemleri takip etmek.

Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinde bu iş ve işlemler sayılmamıştır. Böylece Tasarı ile avukatların tekeli kolluk kuvvetleri nezdinde, soruşturma ve diğer adli işlemler dedâhil edilerek genişletilmiştir.

Tasarı'nın 27. maddesinin 3. fıkrasında baroda kayıtlı avukatların, ikinci fıkradakiler dışında kalan resmi ve özel bütün işleri de takip edebi-

leceği belirtilmiştir. Tasarı'nın 27. maddesinin 4. fıkrasında ise Tasarı'da belirtilen şirketlerde sözleşmeli avukat bulundurma zorunluluğu düzenlenmiştir.

Avukatlık Kanunu Tasarısı'nın 98. maddesinde ise avukatlık yetkilerinin başkaları tarafından kullanılması durumu düzenlenmiştir. Tasarı'nın 98. maddesinin ilk fıkrasında, baro levhasında yazılı olmayanların ve meslekten geçici yasaklanmış olan avukatların, başkasına ait dava evrakını düzenlemeyecekleri, icra işlemlerini takip edemeyecekleri ve avukatlara ait diğer yetkileri kullanamayacakları düzenlenmiştir. Bu hükme aykırı davrananlara, cumhuriyet savcısı tarafından her yıl için tespit edilen bir aylık net asgari ücret tutarının iki katından on katına kadar idarî para cezası verileceği öngörülmüştür. O işten elde edilen menfaatin de ilgili baroya gelir olarak kaydedileceği belirlenmiştir.

Avukatlık Kanunu'nun 63. maddesinin uygulanacağı kişiler baro levhasında yazılı bulunmayanlar ve işten yasaklanmış olan avukatlardır. Ancak Avukatlık Kanunu Tasarısı'nın 98. maddesinin uygulanacağı kişiler ise, baro levhasında yazılı olmayanların yanında meslekten geçici olarak yasaklanmış avukatlardır. Ancak Avukatlık Kanunu Tasarısı'nın 98. maddesinin kapsamında, meslekten kalıcı olarak yasaklanmış yani meslekten çıkarılmış kişiler yer almamıştır. Tasarı'nın açık bir şekilde olmasa da meslekten geçici-kalıcı olarak çıkarılan avukat ayrımı yapmasının açıklanması gerekir. Bu ayrımın yapılma nedeni Tasarı gerekçesinde yer almamıştır.

Tasarı'da, Avukatlık Kanunu'nun 63. maddesinde yer almayan yeni bir hüküm ise, avukatlık yetkilerinin başkaları tarafından kullanılması sonucunda elde edilen menfaatin ilgili baroya gelir kaydedilmesidir. Kanımızca bu hüküm oldukça isabetlidir.

IV. AVUKATLIK TEKELİNİN DİĞER ÜLKELERDEKİ DURUMU

A. Almanya'da Avukatlık Tekeli

Almanya'da 1 Temmuz 2008'de Hukuk Hizmetlerinin İfası Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun ile katı avukatlık tekeli kısmen gevşemiştir. Daha doğrusu hukuk hizmetlerinin ifasının bir ana unsuru avukatların tekeline tutulmuştur. Bu arada diğer etkinliklerle bağlantılı olarak geniş-

leyen çevresiyle hukuk hizmetlerinin ifasına ve de ücretsiz hukuk hizmetlerinin ifa edilmesine izin verildi. Diğer birçok ülkede de belirli hukuk hizmetlerinin ifasının sadece avukatlar tarafından sunulmasına izin verilmiştir. Çoğunlukla avukatlık tekeli yargı ile ilgili konuları içerirken, bazı ülkelerde mahkeme dışı konuları da içermektedir³¹.

Almanya'da Hukukî Danışmanlık Kanunu, avukatlara hukukî danışmanlık konusunda tekel hakkı tanımıştır. Bu tekel hakkının pek çok istisnası mevcuttur. Kural olarak hukukçu sıfatıyla yetiştirilmiş, ruhsat sahibi avukatlar hukukî danışmanlığın kalitesini korumak için bu görevi ifa edebilir. Hukukî danışmanlık pazarı Almanya'da cezbedici bir pazar olarak görülmüştür. Hukukî danışmanlık faaliyetinde bulunmak isteyen malî danışmanlar, vergi danışmanları, hukukî koruma sigortası işleriyle uğraşanlar, hukukî danışmanlık içerikli yayımlar yapan medya bu Kanun'dan hoşlanmamaktadır³².

Avukatlık tekeli büyük özgürlük kısıtlamalarıyla bağlantı içindedir. Devlet tekelleştirilmiş alanlarda meslek icrasında potansiyel rakipleri yasaklamıştır. Ayrıca devlet tüketicinin hukuk hizmetini sunan kişileri seçme özgürlüğünün bir kısmını almıştır. Bu tür özgürlük kısıtlamaları sadece daha üstün kişilik varlığı haklarının korunması için gerekli olunan hallerde meşrulaştırılmıştır. Avukatlık tekeli bunun yerine çoğunlukla hak arayanları, hukukî ilişkileri ve hukuk düzenini niteliksiz hukuk hizmetlerinden korumayla gerekçelendirilir³³.

B. İsviçre'de Avukatlık Tekeli

Davanın yürütülmesinde yapılan yanlışlıkların yargılamanın sonraki aşamalarında düzeltilmesi zor olmaktadır. Bu gerekçelerle mahkemeler önünde tarafların profesyonelce temsilinin kabul edilebilir olduğunu İsviçre Usûl Kanunu'nun 68. maddesinin 2. fıkrası düzenlemiştir.

İsviçre Usûl Kanunu'nun 68. maddesinin 2. fıkrasının (a) bendine göre, bütün davalarda İsviçre mahkemeleri önünde tarafları profesyonel anlamda

³¹ Stephkohn, s. 2.

³² Becker-Eberhard, s. 17-18.

³³ Stephkohn, s. 2.

temsil etmeye 23 Haziran 2000 tarihli İsviçre Avukatlık Kanunu'na göre hak sahibi olan avukatlar yetkili kılınmıştır.

Kanun'un 68. maddesinin 2. fıkrasının (b) bendine göre, uzlaştırma makamları (Schlichtungsbehörde) önünde, basit yargılama usûlüne (vereinfachten Verfahren) tâbi malvarlığına ilişkin uyuşmazlıklarda ve kısa yargılama usûlüne (summarische Verfahren) tâbi davalarda Kanton hukukunun öngördüğü ölçüde patentli vekiller (patentierte Sachwalterinnen und Sachwalter) ve hukukî temsilciler (Rechtsagentinnen und Rechtsagenten) profesyonel anlamda temsil etmeye yetkilidir.

Kanun'un 68. maddesinin 2. fıkrasının (c) bendine göre, aynı Kanun'un 251. maddesine göre kısa yargılama usûlüne (summarische Verfahren) tâbi davalarda, İsviçre İcra ve İflâs Kanunu'nun 27. maddesine göre ticarî temsilciler (gewerbsmässige Vertreterinnen und Vertreter) profesyonel anlamda temsil etmeye yetkilidir.

Kanun'un 68. maddesinin 2. fıkrasının (d) bendine göre, kira hukuku ile ilgili uyuşmazlıklara bakan mahkemeler ve iş mahkemeleri önünde meslekî açıdan nitelikli vekiller (beruflichqualifizierte Vertreterinnen und Vertreter) Kanton hukukunun öngördüğü ölçüde profesyonel anlamda temsil etmeye yetkilidir.

İsviçre, mahkeme dışındaki hukukî danışmanlık işlerinde genel bir hukukî danışmanlık tekeli tanımamıştır. Münferit kantonlarda ticarî, daha doğru ifadeyle para karşılığında hukukî danışmanlık konusunda kısıtlamalar vardır. Mahkeme önünde temsil, avukatlara mahfuz kılınan belirli alanlarda kantonların hükümleriyle ve federal mahkemeler önünde temsil federal kanunlar ile desteklenmiştir. İsviçre'de şimdiye kadar mahkemeler önünde temsil zorunluluğu hâkim olmamıştır³⁴.

C. Avusturya'da Avukatlık Tekeli

Avusturya Avukatlık Kanunu³⁵'nin 8. maddesi 1. fıkrasına göre, bir avukatın temsil etme hakkı, Avusturya Cumhuriyeti'nin bütün mahkeme-

³⁴ Stephkohn, s. 3.

³⁵ Avusturya Avukatlık Kanunu için bkz. "ÖsterreichischeRechtsanwaltsordnung", [http://www.jusline.at/Rechtsanwaltsordnung_\(RAO\).html](http://www.jusline.at/Rechtsanwaltsordnung_(RAO).html), (10.9.2014).

lerine ve makamlarına uzanmakta ve tarafları bütün yargısal ve yargı dışı konularda bütün özel ve kamuya ait uyuşmazlıklarda profesyonel anlamda temsil etme hakkını kapsamaktadır.

Avusturya Avukatlık Kanunu'nun 8. maddesinin 2. fıkrasına göre, avukatların 1. fıkra anlamında kapsamlı bir şekilde tarafları profesyonel anlamda temsil etme yetkisi saklı bulunmakta olup, bunun istisnasını noterler, patent avukatları (Patentanwälte), yediemin, sivil teknikerler, işveren meslek örgütlerine Avusturya meslek kurallarıyla verilen mesleki yetkiler oluşturmaktadır.

Avusturya Avukatlık Kanunu'nun 8. maddesinin 3. fıkrasına göre, kişilere veya derneklere taraf temsilinde tanınan objektif sınırlandırılmış yetki, kanunî açıdan menfaat temsili ile işveren ve işçinin rızaya dayalı toplu sözleşme ehliyetinin etki alanı, kişiler veya meslek örgütleri aracılığıyla bilgi verilmesi veya desteklenmesi, kişilerin veya derneklerin ekonomik çıkarlarına doğrudan veya dolaylı hizmet ettiği ölçüde Avusturya hukukunun geri kalan kanuni rejimi içinde saklı tutulmuştur. Yönetmelikler ile düzenlemeye sokulan yetki alanının veya ayrıcalıklı alanların kapsamında olan, tanınmış yetki de Avusturya hukukunun geride kalan kanuni rejimi içinde saklı tutulmuştur.

V. AVUKATLIK TEKELİNE GETİRİLEN ELEŞTİRİLER

A. Avukatlık Tekelini Düzenleyen Hükme Getirilen Eleştiriler

Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinde avukatlara tanınan geniş tekel hakkının düşünce özgürlüğü ile ne kadar bağdaştığı tartışmalıdır³⁶. Bu konuda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre, Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesindeki sınırlama Kanun'un yürürlüğe girdiği sırada yürürlükte olan 1961 Anayasası'nın temel hak ve özgürlüklerin özü ve sınırlanmasını düzenleyen 11. maddesindeki (1982 Anayasası m. 13) kamu düzeninin, kamu yararının korunması amacıyla ve Anayasa'nın özüne ve ruhuna uygun olarak ancak kanun ile sınırlanabileceğini öngören düzenlemenin bir yansımasıdır. Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinde yer alan

³⁶ Memiş, s. 716-717.

kanun işlerinde ve hukukî meselelerde mütalaa verilmesinin yalnız avukatlık mesleği mensuplarına bırakılması Anayasa'nın öngördüğü ölçüde bir sınırlamadır. 1961 Anayasası'nın 20. maddesi uyarınca düşünce ve kanaat bildirme özgürlüğü (1982 Anayasası m. 26) daraltılmıştır. Bu daraltma belli bir alanda ve belli bir biçimde düşünce bildirme özgürlüğüne izin vermektedir³⁷.

Avukatlık tekeline düzenleyen Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmuştur. Başvuruda aynı zamanda avukatlık tekeline aykırılığı yaptırıma bağlayan Avukatlık Kanunu'nun 63. maddesinin de Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülmüştür. İptal başvurusunda ileri sürülen gerekçeler şunlardır:

³⁷ Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinde öngörülen sınırlandırma, meslekî çalışma ile ilgilidir. Kamuoyunu ilgilendiren bir hukukî konu hakkında kişisel düşüncelerin bildirilmesi, açıklanması sınırlandırılmış değildir. Belli yarar karşılığında, bir hukukî konu hakkında düşünce bildirilmesi sınırlandırılmıştır. Sınırlamanın kapsamına bir konunun objektif bir biçimde ve hukuk bilimi açısından aydınlatılması veya hukukî sorunlarda düşünce bildirme girmemektedir. Hukukî sorunda veya kanun işlerinde müvekkilin talebi üzerine, kural olarak ücret karşılığında, istisnaen de ücretsiz düşünce bildirme hakkının, meslek mensuplarına, baro levhasında ismi yazılı kişilere tanınması mesleğin korunması için gereklidir. Yapılan sınırlamada 1961 Anayasası'nın 11. maddesinde temel hakları sınırlama nedeni olarak öngörülen kamu düzeni kendini açık bir biçimde göstermektedir. Avukat, mesleğini icra ederken ağır bir borç ve sorumluluk altına girmekte, yaptırımlara tâbi tutulmaktadır. Böyle bir bağımlılık altına girmeyen sorumsuz kişilere tekel yetkisi tanınmaz. Bu kişiler ahlâki yönden kendilerini manen sorumluluk altında hissedebilirler. Ancak kanunlar toplum için ve herkese eşit biçimde uygulanmak üzere yürürlüğe konulmaktadır. Baro levhasına yazılamayan bir hâkimin, mesleği icra etmeyi bırakmış, meslek icrasından yasaklanmış, meslekten çıkartılmış bir avukatın hatta bir üniversite profesörünün düşünce özgürlüğü ilkesine sığınarak somut bir hukukî soruna dair ücretli-ücretsiz düşünce bildirmesi görüşü benimsenemez. Bu kişiler, objektif biçimde ve hukuk bilimi açısından aydınlığa kavuşturulması gereken hukukî sorunlarda ve kanunla ilgili sorunlarda düşünce bildirebilirler. Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesi ve buna aykırı davranışları yaptırıma tâbi tutan Kanun'un 63. maddesinin katı biçimde uygulanması avukatlık mesleği kadar kişilerin hak ve menfaatlerinin korunması bakımından da gereklidir. Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinde düzenlenen alanda çalışmak isteyenler, Avukatlık Kanunu'nun öngördüğü kurallara uyarak bu alanda çalışabilirler. Bu koşullara uyulmasına rağmen bu alanda çalışmanın önlenilmesi durumunda bir hakkın özüne dokunulmuş olur. **Müderrişoğlu**, s. 25-26; **Aday**, s. 49-50; **Narbay/Özbay**, s. 134.

1. Kanun'un 35. maddesinin adli işlemler dışında resmî dairelerdeki bütün çekişmeli ve çekişmesiz işleri takip etme yetkisini baroda kayıtlı avukatlara özgüleyip bu işleri bir tekel konusu yaptığı ve avukatlara bir zümre imtiyazı tanıdığı iddia edilmiştir. Hükmün Anayasa'nın 12. maddesine (1982 Anayasası m. 10) aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Hükmün hak arama hürriyetini düzenleyen o dönemde yürürlükte olan 1961 Anayasası'nın 31. maddesine (1982 Anayasası m. 36) aykırı olduğu iddia edilmiştir.

3. Hükmün arzuhalcilik ve muakkip³⁸lik yapmayı meslek edinenlerin çalışma hürriyetlerini ortadan kaldırdığı için herkesin çalışma ve dilediği alanda çalışma hürriyetine sahip olduğunu düzenleyen 1961 Anayasası'nın 40. maddesine (1982 Anayasası m. 48) ve çalışmanın herkesin hakkı ve ödevi olduğunu düzenleyen 1961 Anayasası'nın 42. maddesine (1982 Anayasası m. 49) aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

4. Arzuhalci ve muakkiplerin yoksul kişiler olduğu, ekmek kapılarının kapanmasının 1961 Anayasası'nın 2. maddesinde (1982 Anayasası m. 2) düzenlenen sosyal devlet ilkesine aykırı düşeceği belirtilmiştir.

5. Kanun'un 35. maddesinin vatandaşın dilekçe hakkını zedelediği için 1961 Anayasası'nın 62. maddesine (1982 Anayasası m. 74) aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

6. Avukatlık Kanunu'nun 63. maddesi, yoksul halkı en basit işler için avukat arayıp bulma ve halkı Avukatlık Asgari Ücret Tarife'si gereğince ücret ödemeye mecbur ettiği için bu hükmün de 1961 Anayasası'nın yukarıda belirtilen maddelerine aykırı olduğu iddia edilmiştir.

İptal davası açıldıktan sonra Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesini değiştiren 26 Şubat tarihli, 1238 sayılı Kanun kabul edildiği ve 7 Mart 1970 tarihinde yürürlüğe girdiği için dava konusu olmaktan çıkması nedeniyle Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesi hakkında karar verilmesine yer olmadığına Anayasa Mahkemesi tarafından karar verilmiştir. Ancak Anayasa Mahkemesi, avukatlık tekeline aykırılığın yaptırımını düzenleyen ve

³⁸ “İzleyen, arkasından koşan, takip eden”, Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5435973c364084.88485854, (10.9.2014).

Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinin ilk halinin Anayasa'ya aykırılığı konusunda aynı gerekçelerle Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen Avukatlık Kanunu'nun 63. maddesinin 1961 Anayasası'na aykırılığını değerlendirmiştir.

Anayasa Mahkemesi, Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinin çalışma hürriyetini kamu yararı amacıyla sınırladığını belirtmiştir. Bu nedenle Mahkeme'ye göre, avukatlık yetkilerinin başkalarınca kullanılmasını yasaklayan ve yaptırma tâbi tutan bir maddeye ihtiyaç vardır. Avukatlık görevi bir kamu hizmeti niteliğinde sayılmaktadır. Kanun koyucunun gerekli gördüğü niteliklerden yoksun olan veya bu nitelikleri kaybeden kimselerin o kamu hizmetinde çalışabilmeleri düşünülemez. Buna aykırı hareketin yaptırma bağlanması son derece doğaldır. Bu nedenle Avukatlık Kanunu'nun 63. maddesi Anayasa'ya aykırı bulunmamıştır³⁹.

Avukatlık tekeli, aşağıda⁴⁰ daha ayrıntılı bir şekilde belirteceğimiz gerekçelerle hukuk düzeninde olması gereken bir kurumdur. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi kararının isabetli olduğunu belirtmek isteriz. Avukatlık tekeli kurumu, bireyin meşru vasıta ve yollardan faydalanarak yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkını ve adil yargılanma hakkını engellemektedir. Kişinin bizzat hak arama hürriyetini kullanması mümkün olduğu gibi, kişinin avukat sıfatına sahip olan bir vekil aracılığıyla bu hürriyetini kullanması da mümkündür.

Avukatlık tekeli, bireyin bizzat kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkını engellemediği için dilekçe hakkını düzenleyen Anayasa hükmünü ihlâl etmemektedir (1961 Anayasası m. 62; 1982 Anayasası m. 74).

Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesi, arzuhalcilerin ve muakkiplerin (takipçi) faaliyetini engellemektedir. Hukukî yardıma ihtiyaç duyan kişilere sadece meslekî sorumluluğa sahip, denetime tâbi, bu işin eğitimini alan ve meslek icrası konusunda kendisine ruhsat verilen kişilerin yardım edebil-

³⁹ AYM, 21.1.1971, E. 1969/37, K. 1971/8, (<http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/51b6134b-8fde-472f-b04c-fb6bb37e7df0?excludeGerekce=False&wordsOnly=False>), (10.9.2014).

⁴⁰ Bkz. Aşa. VI. Avukatlık Tekelinin Zorunlu Olmasının Nedenleri.

mesini öngören düzenleme, kamu yararını amaçlamaktadır. Bu nedenle Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinin iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvuranların ileri sürdükleri Kanun'un 35. maddesinin ayrıcalıklı bir zümre oluşturduğu iddiası kabul edilemez. Sosyal devlet ilkesine uymak maskadıyla hukukî yardıma ihtiyaç duyan kişileri, meslekî sorumluluğu olmayan, denetlenmeyen, akademik anlamda öğrenim görmemiş kişilerin eline bırakmak kabul edilemez.

Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesi, iptal isteminde bulunulan tarihte yürürlükte olan 1961 Anayasası'nın herkesin çalışma ve dilediği alanda çalışma hürriyetine sahip olduğunu düzenleyen 40. maddesine ve çalışmanın herkesin hakkı ve ödevi olduğunu düzenleyen 42. maddesine de aykırı değildir. Zira 1961 Anayasası'nın 11. maddesine göre temel hak ve hürriyetler, kamu düzeninin, kamu yararının korunması amacı ile Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak, ancak kanunla sınırlanabilir. 1961 Anayasası'nın 40. maddesinin 2. fıkrasında Kanun'un çalışma hürriyetini kamu yararı amacıyla sınırlandırabileceği belirtilmiştir. Kanun koyucu, öğrenim görmüş, etik anlayışa sahip ve denetime tâbi avukatların, bu hukukî yardımı en iyi şekilde yapabileceklerine inanmıştır. Bu sebeple de Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesindeki iş ve işlemlerin avukatlık tekeli kapsamında olmasında kamu yararı görmüştür.

Anayasa Mahkemesi'nin kararından sonra da avukatlık tekelinin bazı unsurlarının Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür. O dönem yürürlükte olan 1961 Anayasası'nın özgürlükçü yapısı ve temel ilkelerini zedelememek için Avukatlık Kanunu'nun sözü edilen hükümlerinin katı bir şekilde değil de amaca uygun yorumlanması gerektiği savunulmuştur⁴¹. Hükmü katı bir şekilde yorumlamak düşünce ve ifade özgürlüğüyle bağdaşmayacaktır. Hukuk eğitimi veren ancak avukat olmayan/olamayan bilim insanlarının ve hâkimlerin, savcılarının, noterlerin hatta hukuk bilimiyle ilgilenen başkalarının hukukî sorunlarda görüş bildirmelerine yasak koyan bir düzenleme kabul edilemez⁴². Hükmü sadece lafzıyla yorumlamak, hukukun gelişimini, farklı düşünce ve görüşlerin bir araya gelerek daha doğru ve adil bir kararın oluş-

⁴¹ Belgesay, s. 25; Berkin, s. 358.

⁴² Belgesay, s. 25; Berkin, s. 358; Aday, s. 49; İyimaya, s. 161; Narbay/Özbay, s. 134, 136; Elveriş, s. 185; Selçuk, s. 44-45.

masını engelleyecektir. Düzenlemenin yorumu, yıllarca süren bilimsel çalışmalar sonucunda uzmanlık alanları edinmiş ve hukukî bir uyumsuzluğu teoriyi ve uygulamayı da dikkate alarak kapsamlı bir şekilde irdeleyip uyumsuzluk hakkında gerekçeleri ile çözüm önerileri sunabilecek öğretim üyesinin hukukî mütalâa vermesini engelleyici tarzda olamaz⁴³.

Kanımızca hukukî konularda, tarafların birinin ya da vekilinin o konunun uzmanı bir hukukçudan almış olduğu mütalâanın avukatlık tekeli kapsamında sayılması, usûl hukukundaki uzman görüşü⁴⁴ (HMK m. 293) kurumunun anlaşılmasını da zorlaştırır. Hukukçu akademisyen tarafından hazırlanmış ve talep eden tarafından dosyaya konulmak amacıyla mahkemeye sunulan mütalâa veya görüşler, Türk Medeni Kanunu'nun 1. maddesi 3. fıkrası anlamında bilimsel görüş niteliğini taşımaktadır. Bu nedenle bir öğretim üyesinin hukukî mütalâa vermesi avukatlık tekeli kapsamında değerlendirilmemelidir. Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 293. maddesi ile çelişmemektedir.

Türk hukukunda avukatlık tekeli geniş kapsamlı olarak düzenlenmiştir. "Kanun işlerinde ve hukukî meselelerde mütalâa verme"nin kapsamını belirlemek kolay görünmemektedir⁴⁵. Maddenin söze dayalı yorumu yapıldığında çok geniş bir alanın avukatların tekeline bırakıldığı görülür. İktisat fakültesi mezununun bir şirkette vergi hukuku danışmanı olarak çalışmasını Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinin lafzı engellemektedir. Ancak böyle bir yorumun ülke gerçeklerine uymadığı, hükmün amacını aştığı da savunulabilecektir⁴⁶. Bir görüş ise bizatihi Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesi hükmünün kendisinin tekelin yöneldiği amacı aştığını ve tekelin kapsadığı alana sığdırılmayacak geniş bir alanı kapsadığını savunmaktadır. Bu görüş kurala aykırılığın Avukatlık Kanunu'nun 63. maddesinde cezai yaptırıma tâbi tutulduğunu vurgulamaktadır⁴⁷.

⁴³ Narbay/Özbay, s. 134, 135, 136-137.

⁴⁴ Uzman görüşü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Öztekin, s. 179-189; Pekcanitez, s. 397-418; Tıktık Yazıcı, s. 79-101; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 797-801.

⁴⁵ Berkin, s. 358; Narbay/Özbay, s. 133; Aday, s. 49.

⁴⁶ Aday, s. 49.

⁴⁷ İyimaya, s. 161.

Doktrinde hukukî meselenin çekişmeli-çekişmesiz olup olmadığı ayrımını yapan bir görüşe göre, dava konusu olmayan hakkın korunması ve elde edilmesi için hak sahibinin nasıl hareket etmesi gerektiği, hangi yollara başvurabileceği, ne gibi tedbirler alabileceği ve bu hususlara ilişkin kanun hükümlerinin nelerden ibaret olduğuna ilişkin herkes fikrini söyleyebilmeli ve mütalâasını açıklayabilmelidir. Her hukukî mesele nizalı bir mesele değildir. Bir hakkın korunması hukukî mesele halini aldığında bu durum mahkemeye intikal etmediği sürece nizalı bir mesele sayılmamalı ve avukatların tekeline girmemelidir. Bu halde avukat olmayanların hukukî meselelerde ve kanun işlerinde mütalâada bulunmaları suç teşkil etmemeli ve Avukatlık Kanunu'nun 63. maddesi uygulanmamalıdır⁴⁸.

Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesi ile ilgili mevcut tereddütlerin giderilmesi için düzenlemede yer alan "hukukî mütalâa" konusunun, avukatlık tekelinin kapsamı dışında bırakılması gerektiği önerilmiştir. Hükümde yanlış anlaşılmaya müsait olan "mütalâa" kavramının yerine "hukukî görüş bildirme" kavramının kullanılması tavsiyesinde bulunulmuştur⁴⁹.

Hükümde yer alan "kanun işleri" ibaresi muğlaktır. Öte yandan Danıştay gibi kanun işlerinde görüş bildiren Anayasal kurumların varlığı da göz önünde bulundurulmalıdır (AY m. 155). Bu nedenle hükmün sınırlarının belli edilmesi ve keyfilik barındırmaması gerekir. Avukatlık tekeli düzenlemesinin "hukuk danışmanlığı" düzlemine indirilmesi gerektiği savunulmuştur⁵⁰.

Kanımızca Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinin salt lafzî yorumlanması ihtimalini engellemek için "Kanun işlerinde ve hukuki meselelerde mütalâa vermek" ibaresi avukatlık tekelinin kapsamından çıkarılmalıdır. Böylece mütalâa vermek için hukukî meselenin çekişmeli olup olmadığı ayrımı anlamını yitirecektir. Ayrıca, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 293. maddesi ile Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinin birbiriyle çeliştiği yönünde oluşabilecek tartışmalar da önlenmiş olacaktır.

⁴⁸ **Berkin**, s. 358-359; **Selçuk**, s. 45. *Narbay/Özbay* ise mahkemeye intikal etmeyen hukukî meseleler yanında somut bir uyuşmazlığa, dava konusuna ilişkin olarak da üniversitede görev yapan hukukçu bir öğretim üyesinin istem üzerine hukukî mütalâa verebileceğini savunmaktadır. *Narbay/Özbay*, s. 134.

⁴⁹ *Narbay/Özbay*, s. 137, 145.

⁵⁰ **İyimaya**, s. 162.

Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinde yer alan “adli işlemleri takip etmek” ibaresinin geniş yorumlanması halinde, iş sahipleri en basit adli işlerinde avukata temsil yetkisi vermek zorunda kalacaktır. Bu durumda bireyler uzmanlık gerektirmeyen son derece basit bir adli işlem için avukata ücret ödemek zorunda kalacaktır⁵¹.

Vatandaşların basit hukukî bilgi verecek kadar eğitim almış kişilerden hukukî danışmanlık alması, onların ileride çok daha masraflı olan hukukî yollara başvurmasını engelleyecektir. Hukukî işlere ait basit bir evrakı düzenlemek, bir idarî makama dilekçe yazmak, bir avukata gitmeye gerek olmadan, temel bir eğitim olarak yapılabilecek basit işlerdendir. Hukukçu olmayanların verdiği bu tür hizmetlerin kalitesinin avukatların verdiği hizmetlerin kalitesinden daha düşük olduğunu gösteren ortada bir delil yoktur. Avukatlar vermiş olduğu hatalı hizmetler sonucunda hak kayıplarına neden olabilmektedir. Bu gerekçelerle avukatlık tekeli eleştirilmektedir⁵². Ancak avukatların sunmuş olduğu hizmetlerden dolayı hukukî, disiplin ve cezaî sorumluluğunun olduğu unutulmamalıdır. Bu gerekçeler avukatlık tekelinin ortadan kaldırılmasına yol açmamalıdır.

Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinde avukatlık tekelinin kapsamında yer alan “mahkeme, hakem veya yargı yetkisini haiz bulunan diğer organlar huzurunda gerçek ve tüzel kişilere ait hakları dava etmek ve savunmak, adli işlemleri takip etmek, bu işlere ait bütün evrakı düzenlemek” faaliyetleri tekel alanının kapsamında olan tipik faaliyetlerdir. Hüküm bu açıdan ölçülü bir düzenlemedir. Ancak Avukatlık Kanunu'nun 63. maddesinde baro levhasında yazılı bulunmayanların ve işten yasaklanmış olanların icra işlemlerini takip edemeyecekleri açıkça belirtilmesine rağmen Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinde “icra işlemleri” tekel kapsamında yer almamıştır. Bu durum, Kanun'un 35. maddesindeki avukatlık tekelinin kapsamında yer almayan ve baroya kayıtlı olan avukatların dışındaki kişiler tarafından da yapılması mümkün olabilen icra işlemlerini takip etme faaliyetinin Kanun'un 63. maddesiyle yasaklanması şeklinde ilginç bir sonuç doğurmuştur. Avukatlık Kanunu'nun 63. maddesiyle paralellik sağlamak için Kanun'un 35. maddesinin de kapsamına “icra işlemleri”nin alınması yerinde olurdu. Bunun

⁵¹ **Aday**, s. 50.

⁵² **Elveriş**, s. 185.

yanında hükümde yer alan “huzurunda” ibaresi avukatı yargılama makamının altında sayan bir anlayışın yansıması olarak görülmüş ve çıkarılması önerilmiştir. Zira Avukatlık Kanunu’nun 1. maddesi 2. fıkrası uyarınca avukat yargının eşit ve kurucu unsurudur⁵³.

Uygulamada icra işlemleri hukukçu olmayan takipçiler aracılığıyla yürütülmektedir. Avukatlık Kanunu’nun 63. maddesi hükmünün uygulanabilirliği sağlanmalıdır. Avukatlık Kanunu’nun 35. maddesinin kapsamına “icra işlemlerini takip etme” dahil edilmelidir. Avukatları rencide edebilecek ve Kanun’un 1. maddesi 2. fıkrası hükmünün ruhuyla bağdaşmayabilecek Avukatlık Kanunu’nun 35. maddesinde yer alan “huzurunda” ibaresi yerine “önünde” ibaresi kullanılmalıdır.

1238 sayılı Kanun ile 1136 sayılı Avukatlık Kanunu’nun 35. maddesinin düzenlediği avukatlık tekelinin kapsamından, Kanun’un 35. maddesinin 1. fıkrasının kapsamı dışında kalan resmi dairelerdeki bütün işleri takip edebilmek çıkarılmıştır. Halbuki bireyle devlet arasındaki uyumsuzluklara hukukun doğru uygulanması halinde çekişmenin davaya dönüşmesi önlenilebilecektir. Bu nedenle ilgiliyi temsil yetkisi, tekel olarak avukatlara verilmelidir⁵⁴. Kanımızca uygulamada pek çok şikayete neden olan resmi dairelerdeki bütün işleri takip etmek konusundaki avukatlık tekelinin kaldırılması isabetli olmuştur.

B. Avukatlık Tekeli Kavramına Getirilen Eleştiriler

Avukatlık tekeli, baronun devlete kaliteyi garanti etmesi üzerine devletten elde ettiği imtiyazdır. Kaliteli avukatlık hizmetlerinin sunulması konusunda garanti veren devlettir. Hukuk devleti barolar eliyle bu garantiyi vatandaşa sunar. Baro, topluma hukukî yardımda bulunma konusunda kaliteyi sağlayarak toplumu korurken bir yandan da avukatları koruyacaktır. Baro tekel eliyle, başkalarının daha düşük bedel karşılığında iş yapmasını engelleyerek bu korumayı gerçekleştirecektir. Baro, bu korumayı gerçekleştirirken üyelerinin hizmetleri için belirlediği yüksek fiyatlarla topluma zarar verebilir. Bu nedenle avukatlık tekeli avukatları korumak için getiril-

⁵³ İyimaya, s. 162.

⁵⁴ İyimaya, s. 162.

diğinden eleştirilmektedir. Avukatlık mesleği ve mesleğin sahip olduğu tekel öyle sert eleştirilmiştir ki meslek “adaleti en yüksek bedeli verene satan açgözlü kartel” olarak tanımlanmıştır⁵⁵.

Türkiye’de son yıllarda avukat sayısı artmasına rağmen, kişi başına düşen avukat sayısının hâlâ düşük olduğu, ülkemizde Avukatlık Kanunu’nun 35. maddesinde öngörülen hizmetlerin hepsini yapacak kadar avukatın dahi olmadığı ileri sürülmüştür. Bu nedenle hukukî hizmet piyasasında arz yeterli değildir. Hizmet arzının az olması serbest piyasa koşullarında bu hizmet için ödenecek ücretin yüksek olmasına neden olacaktır. Avukat sayısının artması, sadece avukatlara ait olduğu kabul edilen bazı işler onların tekelden çıkarılmadığı sürece iş sahiplerine fayda sağlamayacaktır⁵⁶.

Avukatlık tekeline karşı olan bir görüşe göre, herkesin hukukî hizmet sunmasına imkan verilmeli ancak sadece avukatlık ruhsatı sahibi olanlar “avukat” sıfatını kullanabilmelidir⁵⁷. Bu görüşe göre, hukukî yardıma muhtaç olan kişiler, avukat olmayan birinden hukukî bilgi edinmenin riskini kendi üstlerine alarak ihtiyaç duydukları hukukî bilgiye ulaşacaklardır. Dar gelirli kesim için bilgiye ulaşmamak yerine en azından bu şekilde hukukî bilgiye ulaşmak daha iyidir. Dar gelirli kesim için çok kaliteli ancak pahalı hukukî hizmet bir anlam ifade etmemektedir⁵⁸.

Avukatlık tekeli artık yumuşamaya başlamıştır. Bunun sebeplerinin başında, hukuk devletinde hukukî bilginin öneminin anlaşılması, hukukî bilginin elit bir kitlenin kazanımı olamayacağı kabul edilmiş olması gösterilebilir. Hukukî bilginin sağlanması için çeşitli hukukî bilgi verme yolları ortaya çıkmıştır. Sivil girişimler, mahkemede temsilin yanında mahkeme öncesi danışmanlık veya hukukî bilgi vermek yahut idarî prosedürlerde yardım şeklinde hukukî hizmetler vermektedir⁵⁹.

Hukuk biliminin ve yargılama usûllerinin giderek karmaşıklaştığı bir dönemde, her bireyin nitelikli bir avukatın vermiş olduğu hizmetten yarar-

⁵⁵ Elveriş, s. 184-185.

⁵⁶ Elveriş, s. 185-186.

⁵⁷ Elveriş, s. 186.

⁵⁸ Elveriş, s. 186.

⁵⁹ Elveriş, s. 186-187.

lanması, hukuk devletinin gerçekleşmesinde ve etkin, adil bir sonuca ulaşmada önemlidir. Ancak dar gelirli kişilerin bu sistemin dışında kalması, adalet düşüncesi ve sosyal sorumluluk anlayışıyla bağdaşmamaktadır. Dar gelirli kesime hukukî hizmet verilmedikçe talep de yaratılmaz. Talebin karşılanması nasıl bir hizmet verilmesi gerektiğinin de daha iyi anlaşılmasını ve yeni hizmet sunum modellerinin de doğmasını sağlar. Verilen hukukî hizmetler arttıkça, hukukî hizmet alan kitlenin hukukî yardıma duyduğu ihtiyaç daha da artar⁶⁰.

Dar gelirli kesimi hukukî hizmetlerden mahrum bırakmamak için adli yardım kapsamlı ve etkin bir şekilde işletilmelidir. Ülkemizde de “pro bono⁶¹” hukuk hizmetlerinin verilmesinin önü yapılacak hukukî düzenlemelerle açılmalıdır. Güney Amerika’da kurulan “adalet merkezleri” veya “toplumsal hukukî hizmet evleri⁶²” adı verilen, içinde avukat da barındıran birimlerin Türkiye’de de kurulması sağlanarak dar gelirli kesimlerin hukukî hizmetlerden yararlanması sağlanabilir. Bu uygulama merkezlerde baroya kayıtlı avukatlar görev alacağı için avukatlık tekelinin de bünyesine zarar vermeyecektir. Vatandaşların da hukukî himaye sigortasından yararlanmaları sağlanabilir. Vatandaşlar sağlık ve emeklilik primleri yanında cüz’i miktarda bir prim yatırarak mahkemede temsil veya hukukî danışma hizmetinden yararlanabilir⁶³. Bu hizmetleri veren kişiler de baroya kayıtlı avukatlar olacağı için avukatlık tekelinin bünyesi zarar görmeyecektir.

Günümüzde devlet kurumlarının, dernekler gibi özel hukuk tüzelkişilerinin internet aracılığıyla sanal ortamda yol haritası gibi görsel yardım mekanizmaları yardımıyla ücretsiz hukukî bilgiler vermesi, bu kamu ve özel hukuk tüzel kişilerinin avukatlık tekeli ihlâl ettiği şeklinde yorumlan-

⁶⁰ Elveriş, s. 193-194.

⁶¹ “Pro Bono” hukuk hizmeti maddî imkanları az olan kişilere veya kamu yararına çalışan kuruluşlara, cüz’i ücret karşılığında veya ücret alınmadan verilen hukukî hizmettir. Bu hizmet, avukatlık tekelinin de kamu yararına kullanılmasına örnek oluşturmaktadır. “Pro Bono” hukuk hizmetleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Elveriş, s. 198-199.

⁶² “Adalet Merkezleri” veya “Toplumsal Hukukî Hizmet Evleri” adı verilen birimler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Elveriş, s. 200-201.

⁶³ “Hukukî Masraflara Karşı Sigorta Kuvertürü” hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Elveriş, s. 201.

maktadır⁶⁴. Halbuki bu kişiler üzerlerine düştüğü ölçüde bilgilendirme yükümlülüğünü yerine getirmektedir. Bilgilendirme avukatlık tekelinin ihlali olarak yorumlanmamalıdır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde hukukçular için ayrıcalıklı bir alanın oluşturulmasının, hakları ve yükümlülükleri hakkında uzman olmayan kişileri yetersiz bilgiyle bırakmaya yönelttiği yönünde görüş oluşmuştur⁶⁵. Bu bilgisizlik vatandaşı hukukî korumadan ve onun temsil ettiği normlardan mahrum bırakmaktadır. Hukuka aykırı fiilleri işleyenlerin bu fiilleri işlemesini hukuk düzeni engelleyememektedir. Zira bu fiillere maruz kalanlar sahip olduğu hakların farkında olmadığı için bu hakları ileri süremezler. Hükümet de toplumun, farkında olunmayan sorunlara değinilmesi konusunda teşvik edici olmasını sınırlandırmıştır. Ayrıca hukukun nasıl işlediği ve hukukçuların ne yaptığı hakkında bilgi eksikliğinin olması, o konuda uzman olmayan kişilerin hukukun ne olduğunu ve nasıl geliştirilebileceğini öğrenmek hususundaki cesaretini kırmaktadır. Yargı sistemine uyulması gereği ve hukukçuların sağladığı hizmetlere erişimin pekiştirilmesi, özellikle uzman olmayan kişileri hukukçulara bağımlı kılmaktadır⁶⁶. Kanımızca, günümüz toplumlarında hukukî hizmetlerden faydalanmak isteyenlerin hukukçuların yardımına ihtiyaç duymasından daha doğal bir durum olamaz.

VI. AVUKATLIK TEKELİNİN ZORUNLU OLMASININ NEDENLERİ

Borçlar hukuku alanında, vekil olabilmek için fiil ehliyetini haiz olmak yeterlidir. Ancak dava takibi bakımından “vekil” sıfatını taşıyabilmek için baroya kayıtlı avukat olmak gerekir. Adalet dağıtımı gibi kamu hizmeti olduğu şüphesiz olan bir faaliyete katılan ve Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca temel hak niteliğinde olan savunma hakkını kullanan avukat son derece önemli bir görev üstlenmektedir. Bu nedenle sadece belirli niteliklere sahip olan kişilerin davaya vekâlet ehliyetine sahip olması olağan bir durumdur. Baroda yazılı avukat olmayan kişiler kural olarak vekil sıfatıyla mahkemeye kabul olunmaz. Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesi, adlî

⁶⁴ Elveriş, s. 194.

⁶⁵ Dunlap, s. 2841-2842.

⁶⁶ Dunlap, s. 2841-2842.

işlemleri vekil sıfatıyla yapma hakkını kural olarak sadece baroda kayıtlı avukatlara tanımıştır⁶⁷.

Devletin bazı görevleri kamu düzenine ilişkindir. Bu görevlerin kimler tarafından nasıl yapılacağına dair birtakım kayıtlar ve şartlar konulması gereklidir. Hâkimlik ve avukatlık bu görevlerin başında gelir. Bir devletin geleceği adalete bağlı olduğu için adaletin dağıtımında rolü olanları sıkı bir ahlâk ve bilgi denetiminden geçirmek gerekir. Bireyin haklarının savunması herhangi bir kişiye bırakılamaz. Adaletin dağıtılmasına yardımcı olmak amacıyla öğrenim görmemiş, etik anlayışı özümsememiş, sözleri ve eylemleri denetim altına alınmamış, bir organizasyon çatısı altında birleşmemiş kişilere adaletin dağıtılmasına yardımcı olma görevi verilemez. Devlet, avukata bu hakkı verirken üniversitede eğitim görmeyi ve kural olarak staj yapmayı şart koymuştur. Avukatın elinde adaletin dağıtılma işine yardımcı olma konusunda ehil olduğunu gösteren lisans mezuniyet belgesi ve avukatlık ruhsatı vardır. Devlet, topluma bu belgelere sahip kişilere başvurmasını tavsiye etmekte ve emretmektedir⁶⁸.

Avukatlık kanunlarının her ülkede hedeflediği amaç, vatandaşın haklarını diplomaya, ruhsatnameye sahip olan, iyi ahlâka sahip olduğu inceleme ve araştırmalar sonucu sabit olan ve hukuka aykırı hareketlerinin ağır cezai yaptırıma tâbi tutulacağını bilen dürüst hukukçulara savundurmaktır. Hak arayanlar, ancak böyle güvenilir kişilerde ihtiyaç duydukları hukukî yardımı bulabilirler⁶⁹.

Bireyin devletten en çok beklediği hususlardan biri başta temel hak ve özgürlükler olmak üzere, hukuk düzeninin bireye sağladığı ve koruma altına aldığı hakların bir hukukî uyumsuzlukta tam ve eksiksiz, adil, süratle ve eşit bir şekilde uygulanmasıdır. Bireyin bu beklentisi ise ancak belli düzeyde hukuk bilgisi olan ve yargılama kurallarını bilen kişilerce gerçekleştirilebilir. Bu kişilerin üniversite düzeyinde hukuk eğitimi alması ve belli bir deneyim kazanması gerekmektedir. Bu nedenle bireyin haklarının korunmasında en büyük güvenceyi sağlayan hukukun üstünlüğü ilkesini kendisine ilke edinmiş, kurumsallaşmış ve bağlı olduğu meslek örgütünün denetimi altında

⁶⁷ Sungurtekin Özkan, Hak ve Yükümlülükler, s. 54.

⁶⁸ Özkent, Avukatın Kitabı, s. 423-424.

⁶⁹ Özkent, Avukatın Kitabı, s. 425.

hukuk bilgisi ile donatılmış, yargının kurucu ögesi olarak görev yapan avukatların, kendilerine tekel hakkı sağlanan bir ortamda görev yapmaları gerekmektedir⁷⁰.

Ahlâk ve bilgi avukatlık mesleğinde en çok gerçekleşmesi beklenen şartlardır. Bilgi şartının gerçekleşmesi için uzun ve zorlu bir öğrenim görmek ve staj yapmak aranır. Ahlâk şartının gerçekleşmesini ise devlet ve baroların denetimi sağlar. Avukat, bilgisi ve ahlâkı ile hakları savunur, adalet için gereklidir. Bu gereklilik avukata birçok görev ve fedakârlık yüklemesi yanında ona savunma yapma hakkını da verir. Avukatlık tekeli avukatların menfaati için değil, adaletin menfaati için avukatlara verilmiştir. Savunma kuralları, toplum menfaati için konulmuş, barolar bu amaçla kurulmuştur⁷¹.

Avukat, görülmekte olan davada hukuku bilen kişi olarak, önceden belirlediği yargılama taktiği ile yargılamada müvekkilini temsil eder. Müvekkil, ancak avukatının yardımıyla yargılamayı iyi bir şekilde yürütebilir. Avukatın dilekçe verme ve müvekkili adına açıklama yapma görevi, ilk planda müvekkilinin menfaatlerini en iyi şekilde korumayı amaçlar⁷².

Hukukî yardıma ihtiyaç duyan bir bireyin mümkün oldukça işin uzmanına danışması ve onun tarafından menfaatlerinin korunması onun menfaatinidir. Zira avukatlar, uyumsuzluğun çözümüyle ilgili olarak bilgilerini uyumsuzluğu çözecek mercilere sunmakta ve bundan dolayı da sorumlu olmaktadır. Sadece bu tekele sahip olan avukatların yargılama faaliyetinde bulunması aynı zamanda kamunun da menfaatine olacaktır. Avukatlık mesleğini meslek olarak edinmiş bulunanlar dışındaki bir meslek mensubuna temsil yetkisi verilmemesi, kamu düzenindedir⁷³. Yargılamaya katılan

⁷⁰ **Güner**, Avukatlık Hukuku, s. 139; **İyimaya**, s. 157; **Güner**, Hukuk Yargılaması, s. 55.

⁷¹ **Özkent**, Avukatın Kitabı, s. 424. *Narbay/Özbay*'a göre, Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesi "baroya kayıtlı avukat" sıfatını taşımayan emekli zabıt kâtiplerinin, önceden mahkeme kalemlerinde çalışmış kişilerin ya da herhangi bir şekilde hukukla ilgilenmiş kişilerin hukukî konularda avukat gibi para karşılığı mütalâa vermesini engellemeye çalışmıştır. Böylece, avukatların haksız bir rekabetle karşı karşıya kalması ve bunun sonucu olarak zarar görmesi engellenmiş olmaktadır. **Narbay/Özbay**, s. 135.

⁷² **Becker-Eberhard**, s. 4.

⁷³ **Sungurtekin Özkan**, Hak ve Yükümlülükler, s. 60; **Yılmaz**, Rekabet Kurulu, s. 959; **Sungurtekin Özkan**, Sulh Müessesesi, s. 149; **Selçuk**, s. 46.

avukat dışındaki sujelerin bile hukuku uygulamada hataya düşme ihtimalinin olduğu süreçte, hukuku bilen avukatların süreç içinde yer alması hak arama özgürlüğünün güvencesini oluşturur. Bu nedenle avukatlık tekeli bir ihtiyaçtır hatta zorunluluktur⁷⁴.

Toplum yaşamı ve ilişkilerin değişip gelişmesi bireyin kendini savunurken yetersiz kaldığını göstermiştir. Bireyin kendi hukukî güvenliğini sağlarken başka kişilerden yardım almaya başlaması kaçınılmaz olmuştur⁷⁵. Yargıda hak aramak her geçen gün zorlaşmakta ve kanunî düzenlemeler her geçen gün karmaşık bir hâl almaktadır. Bu durum hak arayan kişilerin önünde bir engel oluşturmakta ve adil yargılanma hakkını ihlâl etmektedir. Hukuk eğitimi almamış hak arayan kişinin hukuk kuralları içerisinde kendisine uygun kuralı bulup bu kurala dayanması zordur. Somut olaya uygulanan hukuk kuralının bulunması, hukuk kurallarının düz anlamlarının kavranmasıyla sağlanabilecek kolay bir iş değildir. Bunu başaramayan bireyin hak kaybına uğraması kaçınılmazdır⁷⁶. Bunun için Avukatlık Kanunu'nun 3. maddesinin (b) bendi avukatlığa kabul için Türk hukuk fakültelelerinden mezun olmak veya yabancı memleket hukuk fakültesinden mezun olup da Türkiye hukuk fakülteleri programlarına göre noksan kalan derslerden başarılı sınav vermiş bulunmak şartını aramaktadır. Avukatlık, üniversite seviyesinde hukuk bilgisini zorunlu kılan bir meslektir. Uyuşmazlıkların çözümünde tarafların dışında ancak avukatların faaliyette bulunması gerekir. Bu gereklilik avukat dışındaki kişilerin, uyuşmazlığın taraflarına hukukî hizmet vermek ve onları temsil etmekten yasaklanması sonucunu doğurmaktadır⁷⁷.

Hukukun üstünlüğü ilkesi de avukatlık tekelini zorunlu kılar. Bir hukukî uyuşmazlıkta yargılamaya katılan avukatların ortaya çıkardıkları farklı hukukî görüşlerin karşı karşıya gelmesi sonucunda doyurucu kararlara ulaşılabilir. Böylece hukuk egemen kılınabilir⁷⁸.

⁷⁴ İyimaya, s. 158.

⁷⁵ Erdoğan, s. 138-139.

⁷⁶ Güner, Avukatlık Hukuku, s. 139, 141; Erdoğan, s. 138; İyimaya, s. 157; Güner, Hukuk Yargılaması, s. 55.

⁷⁷ Güner, Avukatlık Hukuku, s. 139; İyimaya, s. 157; Güner, Hukuk Yargılaması, s. 55.

⁷⁸ İyimaya, s. 158.

Avukat, müvekkiline hem hukuk düzeninin tanıdığı haklara sahip olma konusunda yardımcı olur hem de müvekkilinin haksız birtakım taleplerde bulunmasını önleyerek yardımcı olur. Böylece hukuk devleti ilkesinin gerçekleştirilmesine hizmet eder. Avukat bir hukukî görüşü, mahkeme önünde savunarak toplumun hukuk yaşamında etkili olacak kararların oluşmasında vesile olur. Avukat adil bir kararın oluşturulması aşamasında önemli bir işleve sahiptir. Zira hâkimin kararı, kendisinin önüne getirilen uyuşmazlığın dayandığı vakıalara ve bunların değerlendirilmesine önemli bir ölçüde bağlıdır. Avukat, kanun yollarını işleterek hâkim, savcı gibi yargının diğer unsurlarının da denetlenmesini sağlamaktadır. Görüldüğü üzere avukatlara geniş tekel hakkı tanınması bir bakıma gerekliliktir⁷⁹.

Sosyal barışın sağlanması için de avukatlık tekeli gereklidir. Açılan davalar, icra takipleri sosyal barışı dolaylı veya doğrudan etkilemektedir. Uyuşmazlıkların tarafını ve tarafların haklarını, yükümlülüklerini en iyi şekilde dile getirecek olan avukattır. Yargılamanın ve hükmün kalitesi, tarafların ileri sürdükleri iddia ve savunmalarının kalitesine bağlıdır. Yargılamanın ve hükmün kalitesini sağlamakta asli unsurlardan biri de avukattır. Uyuşmazlıkların çözümünden avukatların soyutlanması halinde hukuktan ve sosyal barıştan uzaklaşılır⁸⁰.

Avukatın tekel hakkı hukuk devletinde hak arayanların tüm hukukî uyuşmazlıklarda hukukçu himayesinden yararlanma hakkına dayanır. Bu hakka hukuk devletinde bütün bireyler sahip olmalıdır⁸¹.

Özket, avukatlık tekelinin hüküm altına alınması ile “muameleci”, “takipçi” sıfatlarıyla iş takip eden “ayak takımlarından” memleketin kurtulduğunu belirtmiştir. Vergi dairelerine, tapu dairelerine, icra dairelerine sokulan bu kişilerin hukuk bilgisinin olmadığını, en iyisinin ilkokul veya ortaokul mezunu olduğunu ifade etmiştir. Bu kişilerin meslek etiğinden yoksun kişiler olduğunu, çoğu gerçek dışı olan beyanlarla iş sahiplerinden para talep ettiklerini dile getirmiştir. Üstelik bu kişileri de denetleyecek bir meslek kuruluşu olmadığı için bu kişilerin davranışları disiplin yaptırımına

⁷⁹ **Sungurtekin Özkan**, Hak ve Yükümlülükler, s. 31-32.

⁸⁰ **İyimaya**, s. 158.

⁸¹ **Sungurtekin Özkan**, Hak ve Yükümlülükler, s. 78.

tâbi tutulamamaktadır. *Özkent*'e göre, ilmin, doğruluğun, bağımsızlık ve onurun saldırılardan uzak sığınakları olan barolar karşısında, kim olduğu, ne yaptığı belirsiz olan, hiçbir bilgi ve belgesi olmadan devlet dairelerinde iş yapan ve adalet anlayışına saygısız olan bu kişiler silinmelidir⁸².

Özkent, avukat olmayıp avukatlık tekeline dâhil olan işleri yapan iş takipçilerini bir katilden veya bir kaçakçıdan daha tehlikeli görerek, onların toplum hayatına verdiği zararın bir katilin veya kaçakçının suç işleyerek kamu düzenini bozmasıyla verdiği zarardan daha çok olduğunu ifade etmiştir. Zira bu kişiler halkı rüşvet vermeye tahrik eden, halkın ahlâkını bozan, iş yapma vaadiyle halkı dolandıran kişilerdir. Bu kişiler, devlet dairelerinde görev yapan kamu görevlilerine ziyafet verilmeden, hediye, rüşvet ve para verilmeden iş takip edilemeyeceği, istenilen neticenin alınamayacağı izlenimini uyandırmaktadır. *Özkent*, bu kişiler hakkında çok ağır ifadeler kullanmıştır⁸³.

Sonuç olarak, kişinin hukukî güvenliğinin en üst düzeyde sağlanabilmesi için uyumsuzluğun yargı önüne taşınmasından önce ve yargıya taşınmasından sonra avukatlara geniş tekel hakkı tanınması gerektiği savunulmuştur. Hatta tekel hakkının istisnalarının ortadan kaldırılarak avukatlara mutlak bir tekel hakkı tanınması gerektiği belirtilmiştir⁸⁴. Avukatlık tekelinin korunmasının son derece önemli olduğu ifade edilmiş, meslek tekelinin korunması için gerekli önlemlerin alınması gerektiği belirtilmiştir⁸⁵.

VII. AVUKATLIK TEKELİNİN GELECEĞİ

Hukuk hizmetleri piyasası köklü bir değişime uğramaktadır. Bu köklü değişiklikler karşısında, hukuk düzenleyicileri tabiri caizse “fırtınalı denizde tekneyi sallandırmak” istememektedir. Bu nedenle hukukçularla ilgili düzenlemeler arasında aynı kalacaktır. Mevcut düzenlemeyi korumak, hukuk hizmetleri piyasasında önemli bir liberalleşmeyle sonuçlanacaktır. Zira piyasa hukuk düzenleyicileri etrafında dönüşmektedir. Hukuk düzenlemeleri mah-

⁸² *Özkent*, Türkiye’de Avukatlık, s. 15-16.

⁸³ *Özkent*, Türkiye’de Avukatlık, s. 15-16.

⁸⁴ *Erdoğan*, s. 154.

⁸⁵ *Narbay/Özbay*, s. 137.

keme içi etkinliklerde en güçlü konumda kalacakken, mahkeme dışı etkinliklerde en zayıf konumda kalacaktır. Bu durum hukuk hizmetini tüketen konumundaki vatandaşların lehine olacaktır⁸⁶.

Günümüze kadar hukuk uygulaması hukukçuların münferit kişileri münferit hukukî meselelerde temsil etmesinden oluşmuştur. Hizmetin ücretlendirilmesi saat başı, iş başı üzerinden yapılmıştır. İş metalaştırılmış veya toptanlaştırılmış olmanın karşılığı olarak bireyselleştirilmiştir. Hukuk uygulaması bilgisayarların varlığı düşünüldüğünde araçlar bakımından ve büyük hukuk firmalarının yükselişi düşünüldüğünde kapsam bakımından değişmiştir. Ancak özde bir değişiklik yoktur. Hukuk araştırması, hukukî metinlerin araştırılması ve mahkemede temsil icra edilmeye devam etmektedir⁸⁷.

Sanayi devriminden bu yana makineleşme, rutinleşme, metalaştırma bireysel verilen hizmetlerin yerini almıştır. Sanayi devrimi büyük üretimlerin yapılmasına yol açmıştır. Bireysel olarak üretilen her şeyin yerini fabrika üretimi almıştır. Büyük oranda üretim kalite ve fiyatta gelişmelere izin verdiği için üretilen eşya daha ucuz ve iyi olmuştur. Hukukçular ve zihni faaliyete dayanan diğer meslek mensupları bu değişiklikler karşısında varlığını sürdürmüş ve gelişmiştir. Hukuk uygulaması gibi kompleks ve zihni faaliyete dayanan bir faaliyeti makineleştirmek bir zamanlar mümkün değilken bilgi devrimi ile bilgisayarların gücü ve hızındaki büyüme, bilgi işçilerini dize getirmeye başlamıştır. Ekonominin birçok alanında kendisine yüksek ücretler ödenen kişilerin yaptığı işleri bilgisayarlar yapabilir duruma gelmiştir⁸⁸.

Bilgisayarın yaygın kullanımı⁸⁹, dış kaynak kullanımı, iç kaynak kullanımı, hukukçu olmayanlar geleneksel hukuk işlerinin yerini almıştır. Alternatif hizmet sağlayıcıları veya yeni iş modelleri, eski usülle yani saat başı hizmetini ücretlendiren, münferit müvekkillere münferit hizmet veren hukuk

⁸⁶ **Barton**, s. 3068-3069.

⁸⁷ **Barton**, s. 3068.

⁸⁸ **Barton**, s. 3069-3070.

⁸⁹ *Demir* de sanal mahkemelerin, arabuluculuk yapan web tabanlı bilgisayar programlarının, zaman ve makamdan bağımsız online özel hakem mahkemelerinin gerçekleştirilme ihtimaline dikkat çekmektedir. **Demir**, s. 63.

uygulamacılarının yerini almıştır. Şu anda bu devrimin başındaki aşamalarda bulunmaktadır. Ancak bilgi çağına ilişkin senaryolar doğru kalırsa, hikayenin geri kalan kısmını görmek zor değildir⁹⁰.

Hukuk düzeni tarafından yetkilendirilmeyen kişilerin hukuk mesleğini icra etmesini önleyen kanunların yapılmasının gerekli olup olmadığı yönünde bir tartışma mevcuttur. Bu kanunlarının gerekliliğinin savunulması ihtimalinde bu kanunların nasıl düzenlenmesi gerektiği konusu da tartışılmaktadır. Bu tartışma önemlidir zira hukukçuların fonksiyonları artmakta, hukuk hizmetleri büyümekte, hukuk mesleğinin icrasının tanımı geniş yapılmaktadır. Hukuk düzeni tarafından yetkilendirilmeyen kişilerin hukuk mesleğini icra etmesini engelleyen kanunların ortadan kaldırılmasının, hukukçuların hukukî veya hukukla bağlantılı hizmetler üzerindeki tekeli zayıflatacağı konusunda görüş birliği bulunmaktadır⁹¹.

Hukukçular için piyasa daralınca, barolar ve yüksek mahkemeler bir şeyler yapmak isteyecektir. Büyük ölçekli değişiklikler yapmak veya hukuk düzeni tarafından yetkilendirilmeyen kişilerin hukuk mesleğini icrasını önleyen sert kanunlar oluşturmak yerine baroya kabul oranlarını aşağıya çekme veya bazı hukuk fakültelerini akredite etmeme gibi düşük grafikli hareketler tercih edilecektir. Mahkemelerde yapılan hukukî işler dışında her şey bilgisayarların, dış kaynak kullanımının ve hukukçu olmayanların akınına uğrayacaktır. Hukuk fakülteleri ve hukukçular hakkındaki kurallar esasında aynı kalacak ama daha az gelişme gösterecektir. Hukukçular ve hukuk fakülteleri kaybettikleri alanı ele geçirmek yerine sahip oldukları etki alanı daralmasına rağmen ona sıkı sıkıya sarılacaklardır⁹². Kanımızca avukatlar tekel olarak faaliyet gösterdikleri alanı kaybetmeyi kabullenmeyecektir. Ancak avukatların bu tür meslek sorunlarının çözümü için gerekli özeni göstermemeleri, duyarsız kalmaları sıkça avukatlık tekelinin ihlâl edilmesine yol açacaktır.

⁹⁰ **Barton**, s. 3070.

⁹¹ **Destefano**, s. 2993.

⁹² **Barton**, s. 3088-3089.

SONUÇ

Herkesin dava açma veya açılmış davada kendini savunma hakkını kullanmasından ziyade Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinin ilk fıkrasında sayılan işlerin baroda kayıtlı olan avukatlar dışındaki kişiler tarafından yapılması, avukatlık tekelinin gerçek anlamda bir istisnası olarak görülmemelidir. Sözleşmeli avukat bulundurma zorunluluğunu düzenleyen Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinin 3. fıkrası hükmünün getiriliş amacı ve kapsamı bakımından avukatlık tekeli ile bir bağlantısı yoktur. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinde yer alan "uzlaşma" kurumunu da şartları gerçekleşmesi halinde sadece avukat yürütmekte, cumhuriyet savcısı gerçekleştirebileceği gibi hukuk öğrenimi görmüş olan kişiler de yürütebilmektedir. Bu nedenle "uzlaşma" kurumu kanımızca avukatlık tekelinin kapsamında değildir.

Avukatlık tekelinin niteliğini belirlemek büyük önem taşımaktadır. Avukatlık tekeli değerlendirilirken yapılan nitelendirme tekelin kapsamının belirlenmesinde, tekelin varlığının tartışılmasında bir nirengi noktası olacaktır. Avukatlık tekeli bir hak olarak görmek avukatlık tekeli ile ilgili yapılan değerlendirmelerde avukatların menfaatine odaklanılmasına neden olacaktır. Bu nedenle avukatlık tekeli bir haktan ziyade bir statü olarak görülmelidir. Avukatlık tekeli düzenleyen normla korunan hukukî değer avukatlık mesleği değil hukukî yardıma ihtiyaç duyan toplum olmalıdır.

Eğitim almamış, ahlâkî kuralları özümsememiş, sözleri ve eylemleri denetim altına alınmamış, bir organizasyon çatısı altında birleşmemiş kişilerin adaletin dağıtılması faaliyetine yapabilecekleri olumsuz etkileri önlemek için avukatlık tekeli gereklidir. Bireyin haklarının korunması için hukukun üstünlüğü ilkesini kendisine ilke edinmiş, kurumsallaşmış ve bağlı olduğu meslek örgütünün denetimi altında hukuk bilgisi ile donatılmış, yargının kurucu ögesi olarak görev yapan avukatların, kendilerine tekeli hakkı sağlanan bir ortamda görev yapmaları gerekmektedir. Avukatlık mesleği mensubu olmayanlara temsil yetkisi verilmemesi, kamu düzenindedir. Avukatlık tekeli, sosyal barışın korunması, hukukun üstünlüğü ilkesinin yerine getirilmesi açısından da önemlidir.

Avukatlık tekeli kurumu, bireyin meşrû vasıta ve yollardan faydalanarak yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma

hakkını ve adil yargılanma hakkını engellememektedir. Kişinin bizzat hak arama hürriyetini kullanması mümkün olduğu gibi, kişinin avukat sıfatına sahip olan bir vekil aracılığıyla bu hürriyetini kullanması da mümkündür. Avukatlık tekeli, bireyin bizzat kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkını engellemediği için dilekçe hakkını düzenleyen Anayasa hükmünü ihlâl etmemektedir. Avukatlık tekeli avukatlar için ayrıcalıklı bir zümre oluşturmamaktadır. Sosyal devlet ilkesine uyma gerekçesiyle hukukî yardıma ihtiyaç duyan kişileri, meslekî sorumluluğu olmayan, denetlenmeyen, vasıfsız kişilerin eline bırakmak kabul edilemez.

Hukukî konularda, tarafların birinin ya da vekilinin o konunun uzmanı bir hukukçudan almış olduğu mütalâanın avukatlık tekeli kapsamında sayılması, usûl hukukundaki uzman görüşü (HMK m. 293) kurumunun anlaşılmasını zorlaştırır. Hukukçu akademisyen tarafından hazırlanmış ve talep eden tarafından dosyaya konulmak amacıyla mahkemeye sunulan mütalâa veya görüşler, Türk Medeni Kanunu'nun 1. maddesi 3. fıkrası anlamında bilimsel görüş niteliğini taşımaktadır. Bu nedenle bir öğretim üyesinin hukukî mütalâa vermesi avukatlık tekeli kapsamında değerlendirilmemelidir. Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesi ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 293. maddesi birbiriyle çelişmemektedir.

Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinin sadece sözüne sıkı sıkıya bağlı kalınarak yorumlanması ihtimalini engellemek için "Kanun işlerinde ve hukuki meselelerde mütalâa vermek" ibaresi avukatlık tekelinin kapsamından çıkarılmalıdır. Böylece mütalâa vermek için hukukî meselenin çekişmeli olup olmadığı ayrımı anlamını yitirecektir. Ayrıca, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 293. maddesi ile Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinin birbiriyle çeliştiği yönünde oluşabilecek tartışmalar da önlenmiş olacaktır.

Uygulamada icra işlemleri hukukçu olmayan takipçiler aracılığıyla yürütülmektedir. Avukatlık Kanunu'nun 63. maddesi hükmünün uygulanabilirliğini sağlamak için Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinin kapsamına "icra işlemlerini takip etme" dahil edilmelidir. Avukatları rencide edebilecek ve Kanun'un 1. maddesi 2. fıkrası hükmünün ruhuyla bağdaşmayabilecek Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesinde yer alan "huzurunda" ibaresi yerine "önünde" ibaresi kullanılmalıdır.

Avukatlık tekelinin, hukukî hizmetlerin herkese ulaşmasını engellediği yönündeki eleştiriyi bertaraf etmek için adli yardım kapsamlı ve etkin bir şekilde işletilmelidir. Ülkemizde de “pro bono” hukuk hizmetlerinin verilmesinin önü yapılacak hukukî düzenlemelerle açılmalıdır. Güney Amerika’da kurulan “adalet merkezleri” veya “toplumsal hukukî hizmet evleri” adı verilen, içinde avukat da barındıran birimlerin Türkiye’de de kurulması sağlanarak dar gelirli kesimlerin hukukî hizmetlerden yararlanması sağlanabilir. Bu uygulama merkezlerde baroya kayıtlı avukatlar görev alacağı için avukatlık tekelinin de bünyesine zarar vermeyecektir. Vatandaşların da hukukî himaye sigortasından yararlanmaları sağlanabilir. Vatandaşlar sağlık ve emeklilik primleri yanında cüz’i miktarda bir prim yatırarak mahkemede temsil veya hukukî danışma hizmetinden yararlanabilir. Bu hizmetleri veren kişiler de baroya kayıtlı avukatlar olacağı için avukatlık tekelinin bünyesi zarar görmeyecektir.

Avukatlık Kanunu Tasarısı, dünyadaki avukatlık tekelinin daralması eğiliminin tam tersine avukatlık tekeli genişleten düzenlemeler yapmıştır. Gelecekte dünyada ve Türkiye’de avukatlık tekeli özellikle hukukî hizmetlere erişim açısından daha çok sorgulanacaktır. Avukatlık tekeli kurumu gelecekte şiddetle eleştirilmeye ve daraltılmaya maruz kalmasına rağmen asla vazgeçilmemesi gereken bir kurum olarak hukuk düzenimizde ve hukuk düzenlerinde yer almalıdır.

Bibliyografya

- Aday**, Nejat; Avukatlık Hukukunun Genel Esasları, 2. Baskı, İstanbul 1997.
- Başar Centel**, Nur; Ceza Muhakemesi Hukukunda Müdafî, İstanbul 1984.
- Becker-Eberhard**, Ekkehard; “Avukatlık Meslek Hukukunun Almanya’daki Değişimi”, 21. Yüzyılın Usul Hukuku Sorunları (Derleyen: Doç. Dr. Nevhis Deren-Yıldırım), İstanbul 2003, s. 1-19.
- Belgesay**, Mustafa Reşit; Hukukî Meselelerde Temsil, İstanbul 1941.
- Berkin**, Necmeddin M.; “Avukatlar Hukukuna ve Dava Vekaletine İlişkin Yeni Hükümler Yeni İçtihatlar”, İstanbul Üniversitesi’nin 50. Yıl Armağanı, İstanbul 1973, s. 355-386.
- Börü**, Levent; Medenî Usûl Hukukunda Davaya Vekâlet Ehliyeti, Ankara 2006, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Çelik**, Adil Giray; Savunma Hakkı ve Avukatlık Mesleği ve Kuralları Paneli, ManBD 2001, S. 3, s. 75-84.
- Demir**, Şamil; “Avukatlık Kariyeri Üzerine Düşünceler”, ABD 2009, S. 3, s. 61-70, (Avukatlık Kariyeri).
- Dereli**, Ferruh; “Yeni Avukatlık Kanunu’nun Kabulü Üzerine Başkan Av. Ferruh Dereli’nin Konuşması”, İBD Avukatlık Kanunu Özel Sayısı, İstanbul Mayıs-Haziran 1969, C. XLII, s. 7-26.
- Durhan**, İbrahim; “Ülkemizde Avukatlık Kurumunun Tarihsel Gelişimi”, AÜEHFD Aralık 2004, C. 8, S. 3-4, s. 23-46.
- Elveriş**, İdil; “Avukatlığa İlişkin Mevcut Düzenlemeler ve Yarattığı Adalete Erişim Sorunları”, Özer Seliçi’ye Armağan, Ankara 2004, s. 179-202.
- Ercan**, İbrahim; “HMK Tasarısı Bağlamında Medeni Yargıda Avukat İle Temsil Zorunluluğu”, Legal MİHDER 2006, S. 3, s. 1275-1296.
- Erdoğan**, Mehmet Şirin; “Avukatlıkta Tekel Hakkı”, Hukuk Kurultayı 2004, Ankara 2004, s. 138-155.
- Güner**, Semih; Hukuk Yargılamasında Avukatın Rolü, İzBD 2008, S. 3, s. 40-77, (Hukuk Yargılaması).

- Güner**, Semih; Avukatlık Hukuku, 5. Baskı, Ankara 2011, (Avukatlık Hukuku).
- İyimaya**, Ahmet; Avukatlık Tekeli, Hukuk Kurultayı 2004, Ankara 2004, s. 157-184.
- Korkusuz M. Refik/Korkusuz M. Halit**; Avukatlık Hukukuna Giriş, 3. Baskı, Bursa 2014.
- Kuru**, Baki; Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. 1, Ankara 2001.
- Memiş**, Tekin; “Avukatlıkta Uzmanlaşma ve Reklam Yasası”, Prof. Dr. Fikret Eren’e Armağan, Ankara 2006, s. 715-739.
- Müderrişoğlu**, Feridun; Avukatlıkta Vekâlet ve Ücret Sözleşmesi ve İçtihatlar, Ankara 1974.
- Narbay**, Şafak/**Özbay**, İbrahim; “Türk Hukukunda Hukukî Mütalâanın Önemi ve Niteliği”, BATİDER 2005, C. XXIII, S. 2, s. 117-146.
- Özkaya-Ferendeci**, Hamide Özden; “Avukatlık Mesleğinin Tarihsel Gelişimine Genel Bir Bakış”, Legal MİHDER 2010, C. 6, S. 2, s. 285-305.
- Özkend**, Ali Haydar; “Türkiye’de Avukatlık”, Hukuk İlmini Yayma Kurumu, Konferanslar Serisi: 31, 1938, s. 3-40.
- Özkent**, Ali Haydar; Avukatın Kitabı, İstanbul 1940, (Avukat).
- Özkorkut**, Nevin Ünal; “Savcılık, Avukatlık ve Noterlik Kurumlarının Osmanlı Devletine Girişi”, AÜHFD 2003, C. 52, S. 4, s. 147-154.
- Öztek**, Selçuk; “Tanık, Bilirkişi İncelemesi, Keşif, Uzman Görüşü”, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı’nın Getirdiği Yenilikler ve Bu Yeniliklerin Değerlendirilmesi (22-29 Mart Tarihlerinde Kadir Has Üniversitesi’nde Düzenlenen Toplantı), İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2008, s. 179-189.
- Pekcanitez**, Hakan; “Özel Uzman (Bilirkişi) Görüşü ve Değerlendirilmesi”, Prof. Dr. Saim Üstündağ’a Armağan, Ankara 2009, s. 397-418.
- Pekcanitez**, Hakan/**Atalay**, Oğuz/**Özekes**, Muhammet; Medenî Usûl Hukuku, 14. Bası, Ankara 2013.
- Selçuk**, Seyhan; Medenî Usul Hukukunda Dava Vekâletnameleri, Ankara 2011.

- Stephkohn, Erich**; “Der exklusive Kernbereich der Rechtsanwaltschaftstätigkeit im europäischen Vergleich”, s. 2-11.
- Sungurtekin Özkan, Meral**; Avukatlık Mesleği Avukatın Hak ve Yükümlülükleri, 4. Bası, İzmir 2013, (Hak ve Yükümlülükler).
- Sungurtekin Özkan, Meral**; Sulh Müessesesine İşlerlik Kazandırılması ve Bu Konuda Avukata Düşen Görevler, Yargı Reformu 2000 Sempozyumu, İzmir 2000, s. 137-151.
- Tıktık Yazıcı, Çiğdem**; “HMK M. 293’teki Uzman Görüşü Kurumu İle Anglo-Sakson Hukuk Sistemindeki Uzman Tanık Kurumunun Karşılaştırılması”, MİHDER 2011, C. 7, S. 20, s. 79-101.
- Toprak, Musa**; Geçmişten Günümüze Avukatlık Kanunları, 1136 Sayılı Avukatlık Kanunu, C. 1, Ankara 2014, (460 Sayılı).
- Toprak, Musa**; Geçmişten Günümüze Avukatlık Kanunları, 1136 Sayılı Avukatlık Kanunu, C. 2, Ankara 2014, (1136 Sayılı).
- Toprak, Musa**; Geçmişten Günümüze Avukatlık Kanunları, 1136 Sayılı Avukatlık Kanunu, C. 3, Ankara 2014, (Avukatlık Kanunu).
- Yılmaz, Ejder**; “Bir Meslek Olarak Dünden Yarına Doğru Avukatlık”, AÜHFD 1995, C. 44, S. 1-4, s. 193-208, (Avukatlık).
- Yılmaz, Ejder**; “Yargılama Hukukçusu Gözüyle: Rekabet Kurulu”, Av. Dr. Faruk Erem Armağanı, Ankara 1999, s. 935-961.

İnternet Kaynakları

- Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası;
(<http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/51b6134b-8fde-472f-b04c-fb6bb37e7df0?excludeGerekce=False&wordsOnly=False>),
- “Avukatlık Kanunu Taslağı”; (<http://www.kgm.adalet.gov.tr/DUYURULAR/AVUKATLIK%20KANUNU%20TASLA%C4%9EI.pdf>), (10.9.2014).
- Barton, Benjamin H.**; “The Lawyer’s Monopoly-What Goes and What Stays”, Fordham Law Review 2014, Volume 82, s. 3067-3090.
(<http://ir.lawnet.fordham.edu/flr/vol82/iss6/17>), (10.9.2014).

“Dava Vekilleri Hakkında Nizamname”; (<http://www.barobirlik.org.tr/dosyalar/belgeler/AvUcretTarifesi/tbb1875.pdf>), (16.9.2014).

Destefano, Michele: “ComplianceAndClaimFunding: Testing TheBorders Of Lawyers’ Monopoly And The Unauthorized Practice of Law”, Fordham Law Review 2014, Volume 82, s. 2961-2994. (<http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5005&context=flr>), (16.9.2014).

Dunlap, Bridgette; ‘Anyone Can “ThinkLike A Lawyer”’: How TheLawyers’ Monopoly On Legal Understanding Undermines Democracy and The Rule Of Law in the United States”, FordhamLawReview 2014, Volume 82, s. 2817-2842. (<http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5000&context=flr>), (16.9.2014).

“MehakimiŞer’iye’ de İcraYı Vekâlet Edebilecekler Hakkında Kanun”; (http://www.inisiyatif.net/avtarih/tarihte_mevzuat/ok1914.htm), (16.9.2014).

“Muhamat Kanunu”; (http://www.inisiyatif.net/avtarih/tarihte_mevzuat/k460.htm), (16.9.2014).

“ÖsterreichischeRechtsanwaltsordnung”; [http://www.jusline.at/Rechtsanwaltsordnung_\(RAO\).html](http://www.jusline.at/Rechtsanwaltsordnung_(RAO).html), (10.9.2014).

“SchweizerischeZivilprozessordnung”; <http://www.admin.ch/opc/de/official-compilation/2010/1739.pdf>, (10.9.2014).

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük; http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5435973c364084.88485854, (10.9.2014).